

Knjiža 7.

Življenje in svet

Štev. 22.

Ljubljana 30. maja 1930.

Leto 4.

Raffael: Materinska sreča

== Strup ravná življenje ==

Strupi so kemične snovi, ki celo v majhnih količinah povzročajo hude motnje v organizmu, pogosto tudi smrt. Učenj izraz je zanje: *virus*. Ta latinska beseda je sorodna s sanskrtsko: *viša*, z nemško: *verwesen* = trohneti, prepereti, in bržkone z dolensko označnico: *zavvišati* (Loški potok). Slovani zaznamujejo strup z besedo, ki pomeni: jed, često v obliki: jad, ali pa od korena: tru = krmim, hranim, odkoder tudi: trava. V naših slovarjih najdeš: otrov, strup, jad, trovilo, otrovalo. Tudi nemški Gift izvira od: geben, torej zavdati, odtod nem. vergeben = vergiften. Starim Germanom je pomenilo: dati dar = ureči, učarati. Zanimiv je izvor romanskega *venenum*, ki izhaja od boginje Venere. Premalo poznam gotščino, da bi mogel reči, ali je *lubja* (srednje nem. *luppi*) mišljeno prvotno kot *lubavni* napitek, podobno latinskemu *potio*, ki živi še v vseh romanskih jezikih in angleščini.

Pri človeku kaže uporaba strupov običajno določen namen. Rastline in živali pa je biologija spoznala za proste vseh zlih nakan. Kače in vse pikajoče, smrdljive, pereče živali so nedolžne. Njih otrov je šele na drugem mestu orožje. Njih sokovi so slično otrebkom naših žlez z notranjim izločanjem (trebušna slinavka, golšnica, priledvičnica, češerika, grahek ali podvesek itd.) namenjeni za uravnavanje njihove presnove in po vsej priliki za pomoč njihovemu živčevju. To stroko je obdelal francoski učenjak Plhisalix, čigar spise bo uredila njegova vdova. V manjšem obsegu pa je prikazal problem J. Strohl, vseučiliški profesor v Curihu.

★

Če premišljaš o strupnem delovanju, se ti najprej vrine na um opazka: to ni izjemno delovanje. Število bitij, ki morejo izločati strupno snov, je tolikšno, da se smemo vprašati: ni li ta funkcija prirojena protoplazmi? Tako na mah izgine vsaj eden vzrokov za njegov grozni vpliv: nenavadnost.

Kajti vsi stvori, sposobni izločati otrovne ali omamne snovi, so strupeni, pa naj imajo napadalne in obrambne ude ali ne. Cela vrsta strupovitih organizmov se čredi od bakterije, ki je alga, pa do čudnega kljunaša, avstral-

skega sesalčka. Torej: kače, čebele, muhe, pajki, krastače; dalje morski ježki, morske zvezde, mnogonožci, kuščarice, gosenice, ščipavci, razni melkužci, hrošči, lupinarji, črvi, katerih izločanja sličejo strupom. Posebej omenim aktinijo ali morsko vetrnico, s katero sta Portier in Richet v laboratorijih delala poskuse o anafilaksiji, in japonsko ribo »fugu«, s katero se v eni uri usmrtiš.

Te in premnoge druge zglede je prejšnja finalistična zoologija v skladu s splošnim mnenjem uvrščala med »obrambne reakcije«. Ali število takih primerov se je tako namnožilo, da finalistična razlaga več ne drži. Zakaj pa tolikere strupne živali sploh ne napadajo in niso zajedavke? Pri njih se vse tako vrši, kakor da nikdar, ali skoro nikdar ne rabijo svojih strupov.

Uporabljajo jih prejkone v čisto drugačne namene. Ta pomislek vodi danes v raziskave, iz katerih si sme zdravilstvo obetati koristi.

★

Izločanje strupov je nujno potrebno ob velikih fizioloških trenutkih — prebavi, usvajanju, ploditvi, goljenju, levitvi itd. Tako žužki rilčkarji izpuste svoj strup, kadar znesejo jajčece. Otrov pajkov je škodljiv pred lezenjem, pozneje neškodljiv. Neke ribe so strupene med drstitvijo ter povzročajo hudo bolezen »ciguatera« na Antiljah. Otrovni sok krastavic so v zvezi z jajčnjakom ... Na drugi strani pa vsebuje kačji strup neko kvasilo, potrebno za prebavo; zato v Pasteurjevem zavodu nikoli ne jemljejo trovila živalim, ki so pravkar dobile hrano. Te prebavne strupe nahajamo pri mnogih vrstah, neki potapniki (kozaki, povodnjaki), neki krešiči (brzci) jih izpuščajo po čeljustih na živi plen, ki ga zunaj prebavljajo.

Strupi preobražajo tudi prehrano. To se je kemično dognalo za strupe kravpavic in tritonov (velikih pupkov), ki dajejo etil in metilkarbilamin; njiju učinek na ohranitev protejske tvarine poznamo izza poskusov profesorja Desgreza. Ta otrov jim pomaga, da morejo žabe prezimiti v popolnem postu.

Žabji strupi so nad vse zanimivi. Koža dorašlih živali vsebuje dvojne žleze:

najvidnejše tvorijo po hrbtu mozolje, katerih izločki so zrnati, slični smetani. Druge manjše žleze so po vsem životu, zlasti po trebuhu; oddajajo pa sluzasto-brezbarvno tekočino. Čudna reč: ta dva strupa sta si protivna. Sluzec (domala neškodljiv pri posameznih vrstah, n. pr. pri rjavi sékulji) vam odjemlje toploto in vas omrtvi — kakor gadjji otrov. Zrnati strup pa daje vročino, silno razburja, povzroča omrtvični krč, trzavico. To je trovilo za živčevje.

Čeprav se v znanosti ne smemo spuščati preveč v sklepanje po analogiji, moramo vendar opomniti, da se dobé tudi pri človeku zgledi za nasprotné žlezne izločitve: to sta adrenalin iz priledvičnih kapsul in insulin iz trebušne slinavke. Presenetljiva zgradba sil!

Kar zadeva nedotičnost ali imuniteto, se strupom oziroma toksinom najbolj upirajo živali, ki imajo raznovrstne otrove ali sestavljene otrove (gadov strup ima trojno snov v sebi). Takisto se imunizira ali zavaruje n. pr. kunec zoper steklino s tem, da se mu vcepi ob nekih pogojih žabji sluzec in gadjji strup.

★

Misel, da bi uporabljali strupe, je šele pred kratkim nastala. Podmena pa to ni več. Dobri eksperimentatorji⁽¹⁾ primerjajo po vsej pravici te soka s hormoni naših žlez notranjega izločanja, urejalnimi in tvornimi snovmi; njih obojno delovanje stoji danes izven dvoma.

Naznačili smo, da strupi vodijo mor-da velike spremembe v življenju organizmov, spremljajo jih vselej. Zato je smel Phisalix opomniti, da se bo diastazični učinek otrovov izkoriščal v zdravilstvu, namreč pri prehrani. Kdor razglablja o živčni razpenjivosti, ne sme pozabiti mravljinčjega strupa. Glede srca pa imamo krastačji strup ali vsaj eden njegovih principov, bufotalin, čigar sličnost z naprstecem sta pokazala Hewlett in Ed. Faust; močeradov strup je nadomestek za strilmin...

Primerjava med otrovi in mikrobskimi toksini pa odpira znanstveni domišljiji širok razgled. Otrovi vsebujejo snovi, cepiljive zoper njih lastne učinkne

kakor zoper učinkne drugih strupov in gnihobnih tvoril; strup klobučarke ali naočarke na priliko uniči steklinski virus. Raziskave teh sovražnih strupov, ki jih je 1855. pričel dr. Desmarts (škorpijon proti koleri), 1859. Dugès (klopotača proti elefantiazi) in jih nadaljeval 1883. Ameden (kača ropotača zoper omrtvični krč), so na žalost edino posamezniki naprej razvijali. Dr. Terc je 1903. objavil odlične uspehe o zdravljenju sklepnega revmatizma s čebeljimi piki; dr. Huchard je storil isto glede lečenja hripe, pljučnice, vnetih obisti, itd. z mravljinčjim otrovalom (mravska kislina se umetelno pripravlja). Profesorji Calmette in Mézié v Parizu, Spangler v New Yorku so rabili razredčeno raztopino klopotačinega strupa pri lečenju božjasti.

Nehote se spomniš, kako so nekdanje izdelavali orvietan, vseobči lek, živalski bezoar ... Misel je bila dobra, samo prezgodnja. (K)

Podmorske šetnje

V opuščnem plesišču (Whitstone, Long Island), spremenjenem v mehansko delavnico, stromijo (montirajo) čuden stroj. To je velikanski samogib, ves iz železa in ne brez podobnosti z aparatom, s kakršnim je slavni romanopisec H. G. Wells opravil svoje Martovce, ki so po njegovem zamišlju stopili na zemljo, da bi nas ugonobili. Ta orjaški »robot« je oborožen z močnimi rokami. Šeta se kakor težak copolop, a ne brez nekšne gibčnosti, saj mora pripogniti život. Na glavi nosi dve električni očesi z obsevalom. Čaka prilike, da ga bodo rabili pri sprehodih po morskem dnu, ko bodo iskali potopljenih zakladov. V notranjosti tega mehanskega hrusta, sestavljenega iz delov od kovnega železa, bo sedel živ možak, ki bo neprodušno, nepropustno zaprt vanj. Harry Bowdoin, izumitelj robota, je izjavil, da bo mogel mož z njegovim pristojem pronikniti 600 čevljev ali še globlje pod morsko gladino, kajti noben zračni pritisk, pa bodi si še tako močan, ne more razbiti njegovega robota. Inženjer dostavlja, da bo možakar v notrini jeklenege korenjaka mogel dihati zrak, ki mu bo dohajal z oceanskega površja, s tolikšno lahkoto, kakor da bi bil v salonu. Prihodnji mesec bodo robot — ali katerega njegovih bratov, ki bodo v kratkem ustrojeni — na ladji vlačenci odpeljali na široko morje pri Long Islandu, kjer hočejo poiskati tvor bakrenih vitlov in motek, ki se je ondaj pogreznil po plovski nezgodi.

(1) Morat: *Les sécrétions internes et le système nerveux*. Bobeau: *Faits histologiques indiquant une fonction endocrinée de la glande à venin des ophiidiens*.

Dr. Julij Schnitzler

== Napredek kirurgije ==

Dokler so bile bolečine in nevarnost okuženja stalni atribut sleherne operacije, je bilo polje kirurgije zelo omejeno. Ko pa so se te meje podrle, se je začelo v zadnjih desetletjih prejšnjega stoletja uspešno prodiranje kirurgije na vsa polja zdravstva. Kirurgiji trebušnih organov, ki je prva izrabila blagoslov narkoze in asepsa, se je kaj kmalu pridružila kirurgija gibalnih organov, živčnega sistema, obisti in zdaj še prsnih organov: pljuč in srca.

Vendar zdravniška veda ni počivala in je marljivo začela izpopolnjevati temelje moderne kirurgije, to je anestezijo (obrezčutenje) in antiseptične (razkuževalne) metode zdravljenja ran. Poleg splošne narkoze z vdihavanjem etra se je razširila tudi narkoza s plinom, ki povzroča smeh, in etilenom, zlasti v Ameriki. Sicer je res, da večje statistike še niso mogle potrditi, da bi bile nevarnosti teh narkotičnih sredstev kaj manjše kakor pri narkozi z etrom. Zakaj — to velja poudariti — nevarnosti pravilno izvedene eterske narkoze so tako neznatne in nepomembne, da je nezmisljena vsakršna bojazen pred njimi. Znatno opasnejše je vbrizganje anestecitov (sredstev za obrezčutenje) v hrbtnico, tako zvana lumbalna anestezija. Razširjenje uporabe lokalne anestezije je postalo mogoče šele tedaj, ko so mogli nadomestiti strupeni kokain z mnogo nedolžnejšimi snovmi, kakor na primer z novokainom i. dr. S tem so dosegli, da je mogoče tudi velike in delj trajajoče operacije izvesti s samim krajevnim omotenjem. Ali je budnost operiranja med operacijo zanj dobra ali ne, je še odprto vprašanje. Vsekako sme biti človeštvo hvaležno za to, da je kirurgija našla v etru sredstvo, ki operacije potrebnemu bolniku ne samo prihrani bolečine, ampak ga tudi obvaruje vseh grozot operacije same, ne da bi bil pri tem niti od daleč tako nevaren kakor kloroform, ki so ga prej rabili.

Mnogo so že študirali, kako bi bolniku prihranili neprijetne občutke, ki nastopijo v začetku inhalacijske narkoze; domislili so se, da bi kazalo bolnika uspavati neposredno pred pravo narkozo s kakim drugim sredstvom. Omenimo naj pri tej priliki samo avertin, ki ga vbrizgajo v črevo, in ki prav hitro človeka uspava brez kakršnihkoli neprijetnih ob-

čutkov. Avertin so že uporabili ne samo kot uvodno narkozo ampak tudi kot edino in glavno narkotično sredstvo. Toda, žal, se nade, ki so si jih od njega obetali, niso izpolnile. Spoznali so, da je čista etrova narkoza znatno manj nevarna od narkoze, kombinirane z avertinom.

Tudi polje ravnanja z rano in antisepsa je že doobra obdelano. Vendar do danes še niso našli idealnega sredstva, kd bi klice uničilo ali jih vsaj kolikor mogoče iztrebilo, ne da bi obenem načelo človekovega staničja — in tudi ni verjetno, da bi kdaj odkrili tako sredstvo. Našli pa so pri tem iskanju vendar neke snovi, kakor na primer vucin in rivanol, ki razmeroma krepko uničujejo bakterije, človeškemu staničju pa prilično malo škodijo. Rivanol se je uveljavil tudi v kirurgiji. Praktično še važnejše je na starejših teoretičnih izsledkih temelječe, zlasti v vojni preizkušeno operativno zdravljenje onesnaženih ran: izrezanje onesnaženega dela rane, s čimer so dosegli asepticno rano. Pri tej priliki naj omenimo injekcijo tetanovega antitoksina (protistrupa), ki prepreči omrtvični krč rane. To sredstvo je neobhodno potrebno pri vseh ranah, ki se onesnažijo s cestnim prahom, vrtno prstjo ali hlevskim blatom. Že z razmeroma majhnimi dozami protistrupa se prepreči izbruh strašnega omrtvičnega krča, toda treba ga je vbrizgati čim prej po dobljeni poškodbi; učinek pa je nezanesljiv, če vbrizgaš protistrup tedaj, ko so se simptomi bolezni že pojavili, le v redkih primerih utegne pomagati večja doza.

Na polju kirurgije abdominalnih organov ni bilo v poslednjih letih doseženega v načelu nič novega. Doseženi napredek temelji deloma na zgodnjem spoznanju bolezni, tako da je mogoče izvršiti operacijo že tedaj, ko se bolezen še ni preveč razvila, deloma pa na tem, da si je posamezni kirurg nabral čedalje večjih osebnih izkustev. Ne da se tajiti, da se je povprečni nivo kirurga na tehničnem polju v zadnjih dveh, treh desetletjih izredno dvignil. Operacije, ki so bile prej domena posebno sposobnih specialistov, izvrši danes zanesljivo vsak kirurg, ki ima primerno prakso. Velike in komplicirane operacije želodca in črevesja, ki so bile še pred dvajsetimi, tridesetimi leti redkost, so danes tako re-

koč vsakdanji kruh vsake kirurške postaje. S čedalje bolj naraščajočo vajo in vzporedno napredujočo tehniko so se, kar je samo po sebi razumljivo, rezultati znatno izboljšali. Isto velja tudi za operacije žolčnega mehurja.

Kako zelo je delovanje kirurga odvisno od poznanja celotnega polja medicine, svedoči dejstvo, da so nova dognanja dokazala, da se da cela vrsta obolenj, o katerih so prej mislili, da so bolezniki krvi ali jeter, ozdraviti z operativno odstranitvijo vranice.

Novjšega datuma kakor kirurgija abdominalnih organov je operativno lečenje obolenj prsnih organov. Tu beleži postopek različnega pritiska, ki odpravlja nevarnost nenadnega dostopa zraka v prsno votlino, lepe uspehe. Obolenja pljuč, ki so bila prej nedostopna operacijam, je zdaj mogoče zdraviti. Tako so na primer, čeprav do zdaj samo šele v redkih primerih, z uspehom operirali nove tvorbe na pljučih. Tudi operativno zdravljenje gnojitev na pljučih beleži že lepe uspehe, prav tako pa ima na napredku pljučne kirurgije nemalo zaslug operativno zdravljenje pljučne sušice.

Kadar govorimo o kirurgiji srca, ne smemo imeti v mislih operativnega zdravljenja napake srčne zaklopnice. Sicer so res napravili tudi v tej smeri že nekaj poizkusov, toda o metodi ne moremo prav govoriti. Zato pa imamo na drugi strani na stotine primerov poškodb in ran srca, kjer je kirurg s pravočasno in spretno operacijo rešil človeka zanesljive smrti. Prav tako obetajo mnogo uspeha stremljenja, ki hočejo popraviti srce, trpeče zaradi neugodnih mehaničnih okoliščin. Naj že gre za eksudate, ki se nabere v osrčniku, za zraslosti osrčnika v najrazličnejših oblikah ali pa naposled za deformnosti prsnega koša, ki srce mehanično ovirajo — vse to sicer utegne vplivati na tehniko in izvedbo operacije, ne izpremeni pa nič na načelni možnosti kirurškega zdravljenja.

Uspehi možganske in hrbtenične kirurgije so ne glede na visoke zahteve na kirurško tehniko v prvi vrsti odvisni od nevrologove diagnoze. Zakaj čim skrajšnja diagnoza je bistven pogoj za uspeh morebitne operacije. Na Angleskem in v Ameriki je pogosto kirurg in nevrolog ista oseba. Toda to so navzlic vsemu izjemni pojavi in je veliko vprašanje, ali je mogoča taka personalna unija.

V področje nevrokirurgije spadajo tudi injekcije anestezijskih snovi v živce,

Mučna nevroalgija obraza se da pogosto zdraviti na ta način.

Nič ne more jasneje podčrtati pomena eksperimentalne preiskave za zdravstvo kakor preokret, ki ga je doživela praksa krvne transfuzije z odkritjem krvnih skupin. Če je bila prej krvna transfuzija združena z nepreračunljivimi nevarnostmi, smemo danes reči, da je postala v rokah večšega zdravnika popolnoma neopasna metoda, ki je rešila že marsikako sicer izgubljeno življenje. Tu naj izpregovorim besedo, dve o hvala Bogu ne prepogosti krvni bolezniki hemofiliji. Za to bolezen, ki se v čisto določenem redu podeduje in ki obstoji v tem, da visi bolnik v neprestani nevarnosti izkrvavitve, nismo do poslednjega časa imeli nikakih sredstev. Zdaj pa izvemo, da so v Španiji prav pred kratkim dobili zdravilo, čigar natančna sestava še ni znana, ki pa so ga z uspehom preizkusili pri celi vrsti primerov. Čeprav je v nekaterih primerih pričakovani uspeh izostal, kaže vendarle, da utegne biti omenjeno zdravilo pravi blagoslov božji za one nesrečnike, ki jim doslej ni bilo pomoči. (Na tej bolezni je bolehal tudi ruski carjevič. Op. ur.)

Hoteli in mogli smo na tem mestu omeniti samo nekatere točke iz velike kirurške delavnice. Poudarimo naj, da so bistveni uspehi možni le v sodelovanju z vsemi ostalimi panogami zdravniške vede. V mnogih primerih je to sodelovanje z ostalimi kliničnimi strokami potrebno pred vsem zato, da doženemo točno diagnozo, ki je glavni pogoj smotrene kirurške intervencije. Le sistematična preiskava pripelje do uporabljive diagnoze!

Jagode

Ker se rabijo gnojila za gojitev jagod, bi človek po pameti menil, da jih je treba v krofju oprati, preden jih uživaš. A za pravega poznavalca izgube oprane jagode slastni okus. Na srečo so zdravoslovci dokazali, da jagodov sok sam ubija bolezenske kralje in da potemtakem ni nobene nevarnosti, če jih ješ neoprane. Opasnost se še zmanjša, kadar jagode nekaj časa popred zmečkaš, kajti tako sok deluje dosti boljše. Nevarnost izgine popolnoma — po mnenju odločnega sodobnega bakteriologa — če se jagode eno uro močijo v vinu. Jagoda je prijetno in dragoceno hranivo, bogata s sladkorjem, železom in kalcijem,

== Zametek velike sile ==

Tristoletnica francoske žurnalistike

V Parizu se vneto pripravljajo na proslavo tristoletnice prvega francoskega časnika — lahko bi tudi rekli, prvega časnika na evropskem kontinentu. Zanimivo je pri tem dejstvo, da nimajo

Renaudot se je rodil v Londonu l. 1586. Prišel je na svet kot potomec stare plemiške rodbine, ki je prestopila v protestantsko vero. Za njegovega detinstva so bile najkrvavejše borbe med katoličani in hugenoti. To je bil čas vsakdanjega pustošenja, požiganja, prelivanja krvi, nasilstva, lakote in epidemičnih bolezni. Mali Theophrast je bil grd deček. Imel je štirioglasto glavo in dolge roke. Roditeljja sama sta ga smatrala za pokveko in ga nista ljubila. Tovariši pa so ga zasmehovali in so se mu rogali. Muke njegovega detinstva so ojeklenele njegovo voljo in učvrstile njegov značaj ter so mu zasadile v dušo globok čut pravičnosti in strpnosti, večnega upora proti nasilju. Tako je Renaudot dovršil medicinski študij v Montpelieru in je bil promoviran za doktorja vsega zdravilstva star še ne dvajset let.

Po dovršenih studijah se je podal na potovanje po Evropi. Mudil se je posebno dolgo v Italiji. Ko se je vrnil v Francijo, se je skušal nastaniti v Parizu, toda pariška fakulteta mu je prepovedala zdravniško prakso, češ da ni katoličan in da je dovršil studije v Montpelieru, ki ga pariška univerza ni priznavala. Tako se je vrnil Renaudot v svoje rojstno mesto in je storil ljudem mnogo dobrega. Čez nekaj let pa se je pokatoličaniil. Zdaj mu je Richelieu dovolil, da se sme nastaniti v Parizu. Tukaj je začel razvijati svoje ogromno človeško in socialno delovanje. Postal je novinar v najboljšem pomenu besede. V svoji hiši, ki je stala v Rue Calandre, je ustanovil kliniko in dispanzer za brezplačno zdravljenje siromakov. Organiziral je zdravnike, ki so brez odškodnine zdravili reveže ter lekarnarje, ki so delili zdravila proti najnižji odškodnini. Ne glede na to pa je ustanovil še svojo lastno lekarno in kemični laboratorij. Od te ustanove so prejemale največji reveži zdravila sploh zastonj. Istočasno je Renaudot otvoril prvi urad za brezposelne (nekakšno borzo dela) in posojilnico, ki je dajala siromakom denar na posodo po 1 in pol % obresti.

Kardinal Richelieu, ki je videl, da ima opravka z izrednim možem, je predstavljal Renaudota kralju z besedami: »To je mož, ki ustvarja novo dobo.« Kralj ga je nato določil za svojega dvornega

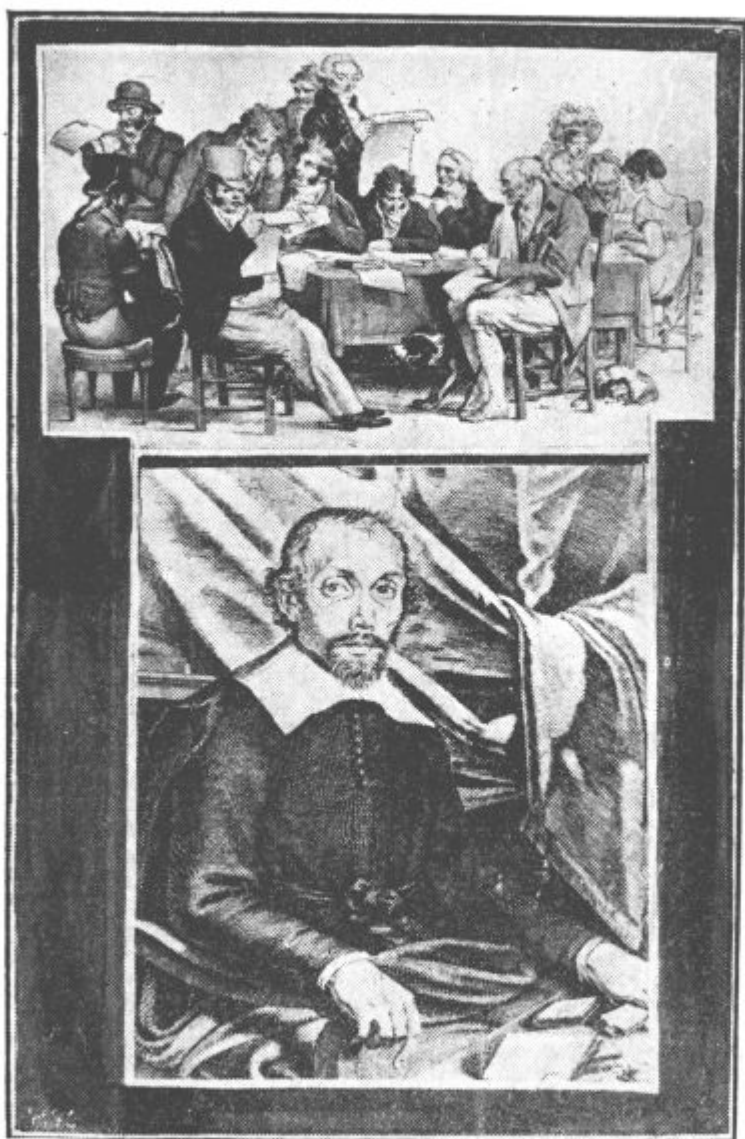
Prva številka »Gazette«

Francozi takoj v začetku žurnalistike samo časnika, ki se znatno razlikuje od sličnih poskusov v zapadni Evropi ter po idejah in tendencah sliči današnjemu tipu časnika, ampak imajo tudi pravega, popolnega žurnalista čisto v sodobnem smislu te besede. Ustanovitelj pariške »Gazette« Theophrast Renaudot ima vse vrline idealnega novinarja in publicista: on je veliki socialni in politični reformator, ljudski tribun, žolčljivi satirik, polemik in borec, neobičajen človek, ki s svojimi idejami sigurno prednjači svoji dobi za tri sto let. Poleg tega je bil vedno viteški napram nasprotniku, eden izmed tistih redkih vitezov, ki se borijo za pravico bednih in siromakov. Po svoji veliki nadarjenosti pa spada Renaudot nedvomno med najzanimivejše može svojega veka.

zdravnika ter ga istočasno imenoval za generalnega komisarja za reveže (kar bi odgovarjalo današnjemu ministru za socialno politiko). Določil mu je letno plačo 600 liver. Na tem mestu je Renaudot stvoril nove načrte. Predlagal je kralju ustanovitev nove velikanske bolnice v

Poleg tega je bila moč kralja in Richelieua zelo omejena.

Renaudot je izzval spor s pariškimi zdravniki, posebno z medicinsko fakulteto, ki je imela za seboj ves parlament. Največji odpor je izzvala njegova borba proti zastareli metodi zdravljenja s tre-

Prvi čitatelji in ustanovitelj prvega francoskega časnika. Spodaj: T. Renaudot, ustanovitelj lista »La Gazette«, zgoraj slika skupine čiteljev in čiteljic, kakor jih je videl slikar Bailly

Parizu in zavoda za zavarovanje bolnikov. Večina teh idealnih zasnov pa se ni uresničila. Bile so preveč dalekovidne.

mi S (séné, saignée, seringue), ki jo je zastopala tedanja medicinska fakulteta. Renaudot je vzel v obrambo zdravljenje s

kemičnimi sredstvi, posebno s kininom in antimonom, ki so jih jezuiti našli v Peruju. In ta konflikt je postal usoden za Renaudota. Izzval je življenjsko tragedijo bistroumnega zdravnika. Za nas pa to ni toliko važno, zato se bomo rajši ustavili ob časniku, ki ga je ustanovil l. 1631.

V mislih, da bi kazalo ustanoviti »Gazette«, je osnoval Renaudot pet let pred tem »Bureau d'Adresse« ter izdajal almanah z življenjepisi in naslovi najuglednejših Francozov. Popisane pa so bile tudi veletrgovine, industrije in obrti. Na ta način je Renaudot zbral veliko število ne le naročnikov, ampak tudi informatorjev za prihodnji list. Dobre zveze, ki jih je vzdrževal z dvorom in diplomati, so omogočile, da je prejemal iz inozemstva najnovejše vesti, ki so jih v deželo prinašali kurirji. Ko je bilo vse to organizirano, je kupil tiskarno ter je na štirih krajih v Parizu otvoril lokale za prodajo listov. Renaudot je že tedaj hotel postaviti kioske za prodajanje časnikov, a načrt ni postal dejanje zgolj iz denarnih razlogov.

Prva številka »Gazette« je izšla 28. maja zjutraj. Poslej je izhajala redno vsako nedeljo. Kot dnevnik je začela izhajati šele l. 1792. Zanimivo je vedeti, kako je bilo gradivo tehnično razvrščeno. Na prvem mestu so bile najvažnejše vesti iz inozemstva, na drugi strani si čital dogodke iz francoske politike, tretja stran pa je bila posvečena pariškim lokalnim vestem in poročilom iz province. Vesti so bile brez naslovov. Le na praznem robu je bil naznačen kraj in datum dogodka. Prva vest je bila iz Carigrada z datumom 2. aprila, prišla je torej v uredništvo po dveh mesecih. Vesti z Dunaja, Nemčije, Benetk in Rima je prejemalo uredništvo približno v roku enega meseca. Večina novic, ki jih je prinašala »Gazette«, pa se tičejo dogodkov iz tridesetletne vojne. Tako n. pr. najdemo med drugim gradivom poročilo iz Freistadta v Šleziji. Poročilo javlja, da dobiva general Tilly pomoč Madžarov (morda Hrvatov!). Vest, ki je datirana z Dunaja, poroča z datumom 3. maja 1631 da se vrše velika novačenja v Šleziji, na češkem, Moravskem — za vojno proti švedskemu kralju Gustavu Adolfu.

Ze 23. novembra razširi Renaudot svoj list na 8 strani, pozneje pa na 12 strani. Ta list že obsega vse mogoče rubrike današnjega modernega časnika: politične vesti in članke, sodno dvorano, trgovsko in gospodarsko rubriko, nekrologe,

znanstvene in književne sestavke, dramsko in književno kritiko. Članki in vesti imajo že naslove, čeprav so za časnik še nekoliko predolgi. V začetku vsake večje besede najdemo krasno izdelane začetnice. List se bavi že z vprašanji, ki odgovarjajo duhu našega časa. Tako najdemo med drugim n. pr. obravnavanje problema: »Ali je mogoče podaljšati mladost in življenje s pripomočki znanosti?« (Evo Voronova!) Ali pa: »Je li žena ravnopravna z možem?« — »Kako dolgo lahko živiš brez hrane, glad kot zdravilo.« Itd.

V tretji številki najdemo oglase, ki po vsebini popolnoma odgovarjajo današnjemu »Malemu oglasniku«. Ljudje ponujajo na prodaj svoje hiše, posestva, obleke, pohištvo itd. Neki župnik iz Troyes en Campagne želi zamenjati svoje službeno mesto s kakšnim duhovnim bratom v bližini Pariza. A kar je najbolj čudno za tiste čase, najdemo med oglasi ženitne oglase. Med drugim: »Dve lepi in plemeniti gospodični v opatiji de Remiremont, Lorraine, se želita omožiti.«

Političnih člankov v strogem sodobnem pomenu besede še ni v »Gazetti«. Od časa do časa je uvrstil v list kardinal Richelieu kakšno beležko, ki je imela namen služiti za spletko proti kraljici Ani Avstrijski in proti parlamentu. Nekateri članki izdajatelja pa naravnost zadivljajo človeka po svojih naprednih mislih za tisti čas. V nekem članku sporoča Renaudot bogatašem in mogočnikom: »Pazite dobro, da v državi ne bo nikdar preveč razkošja in bogastva na eni strani in preveč bede in siromaštva na drugi strani. Kadar pride tako daleč, se ravnotežje pokvari in po sili se začno obračati vse stvari, dokler slednjič ne nastopi katastrofa.« Zanimivi so Renaudotovi preroški pogledi v bodočnost tiska: »Ta mali tisk hrani v sebi zametek velike sile, ki bo odločala o življenju narodov ir držav. Zato nikar ne preprečujte prodajanja časnika! V tisku je nekaj takega, kakor v bujici. Če jo kdo ustavi, povzroči poplavo.«

S smrtjo Luja XIII. in kardinala Richelieua je izgubil Renaudot svoje prijatelje in zaščitnike. Njegovi nasprotniki so brž pograbili priliko, da so ga uničili. Ana Avstrijska in parlament nista mogla pozabiti intrig Richelieua v »Gazetti«. Medicinska fakulteta je tožila Renaudota parlamentu. Označila ga je za šarlatana. Profesor fakultete Georges Patiu je javno zahteval, da se Renaudot sežge na grmadi. Za časa pro-

cesa se je zbralo pred zbornico 20.000 ljudi, ki jih je Renaudot brezplačno zdravil. Ne glede na to je parlament izrekel obsodbo, ki pravi, da se Renaudotu zabranjuje nadaljnja praksa na kliniki in zdravljenje v Franciji. Vladarica mu je vzela pokojnino kot glavnemu komisarju za reveže. Nasprotniki so hoteli uničiti njega in list. Izdajali so parodije na »Gazetto«, pozneje pa imitacije. Pojavila se je tudi konkurenca v novih listih »Courier français« in »Muse historique«. Ta borba, čeprav je njemu osebno škodovala, pa je le prinesla zmago njegovih

idej. Medicinska fakulteta je otvorila brezplačno kliniko, z ustanavljanjem novih listov pa se je začel krasno razvijati francoski tisk.

Najsramotnejša stvar, ki jo je fakulteta naperila proti Renaudotu, pa je bila v odločitvi, da se njegovim sinovom ne podeli doktorat, če se javno ne odrečejo očeta. Leta 1644. sta podpisala Renaudotova sinova Evzebij in Izak pred pariškim notarjem izjavo, da javno obsojata medicinske metode svojega očeta. Osamljen in zagrenjen je umrl Renaudot v Parizu 25. oktobra 1653. K. K.

Dr. Herman Schlesinger

Kava

»Za božjo voljo!« slišim v duhu vzklikati nevidne glasove, »zdaj hočejo medicinci že zopet zabraniti prijetno nasladi, in to v času, ko izgineva prijetnost za prijetnostjo! Najprej so se pojavili sovražniki alkohola, potem je prišel na vrsto tobak, sledil je odpor proti ostrim začimbam in soli, zdaj pa je vrsta na naši poslednji kulinarični strasti, na kavi!«

No, le mirno kri! Najprej hočemo govoriti o vprašanju pitja kave in njegovih posledicah za organizem. Odkar so prinesli Turki v Evropo kavo iz Abesinije in Arabije, se razpravlja o škodljivih posledicah rjavega soka in navzlic številnim nasprotnikom je število strastnih pivcev kave do danes stalno naraščalo. Tisti, ki so v Evropi prvi uvajali kavo, si gotovo niti v sanjah niso predstavljali, da bo temna čarobna pijača slavila zmago na pohodu skozi ves kulturni svet. Dovolj, če navedemo v potrdilo nekaj suhih in treznih podatkov: v predvojni Avstriji je odpadel na vsako glavo skoro poldrug kilogram kave letno; dvakrat toliko kave so popili na Nemškem, na Holandskem celo petkrat toliko.

Izredna priljubljenost kave je razumljiva posebno, če premostimo njena svojstva, ki močno dvigajo delavnost našega živčnega sistema. Tudi delazmožnost živcev se z zauživanjem kave stopnjuje. Trudni možgani postanejo zopet delavljivi, misli se vrstijo živahneje, pojavljajo se nove asociacije. Toda tudi vpliv na telesno utrujenost je očiten. Zauživanje kave dviga sile izrpanega mišičevja in podžiga organizem k novemu delu. Mnogi primerjajo učinek kave z bičem.

Ta primera pa drži le deloma, zakaj po stimulaciji ne sledi nagel popust telesnih in duševnih sil. Nedvomno je, da zmerno zauživanje kave usposablja mnoge duševne delavce za izvedbo del, ki bi jim sicer ne bili docela dorasli. Njih živci potrebujejo stimulacijskega sredstva, da ne popustijo. Ampak, kjer je mnogo svetlobe, je tudi mnogo sence. Ker mnoga narkotična sredstva pomagajo do istega učinka, je treba odgovoriti na važno vprašanje, če sledijo po dolgem zauživanju kave v močnih dozah isti škodljivi učinki kakor po uporabi drugih narkotičnih snovi.

Raziskovanje o učinkovitih principih kave je pokazalo, da so v kavi dve, odnosno tri snovi, katerih vpliv izziva svojevrstne pojave v kavi. Prva snov, katere pomen je vobče znan, je kofein, ki je v precejšnji količini v vseh vrstah kave. Povprečna množina kofeina, ki ga najdemo v zrnih, preden jih sprazimo, znaša $1\frac{1}{4}$ odstotka. V skodelici kave, ki smo jo skuhal iz 20 gramov zmletega zrnja, imamo 0.25 gramov kofeina, prav močno dozo, če nam je znano, da povprečna doza tega sredstva v zdravniški porabi v bistvu ni večja. Ostali dve snovi so eterična olja in pri praženju zrn nastajajoče substance, katerih pomen za poživljaljoči in osvežujoči učinek nasladila mnogi kliniki po moji sodbi pravično višje cenijo kakor farmakologi, ki menijo, da obstoji učinek kave na telo bistveno v kofeinu. Zato se nam je v prvi vrsti baviti z delovanjem te snovi na zdrav organizem. Kofein je zelo zanimiva snov, ki ji je dodeljena v medicini zelo

važna vloga in katere svojstva so natančno preštudirana.

Napadalne točke kofeina so različne. Iz tega si lahko razlagamo, zakaj lahko spremeni funkcije raznih organov. Močno razburljiv učinek je na prvem mestu in sloviti farmakolog Hans Horst-Meyer ga primerja z učinkom strihnina pri poskusih z živalmi. Bistveni vpliv kofeina na srce in žilje obstoji v razburjenju tako zvanih vazomotornih središč. V možganih in v hrbtmem mozgu so namreč skupine živčnih celic, ki vladajo žilje srčne mišice. Osrednje regulacijske naprave nadzorujejo krvotok zelo točno. Živčne celice lahko pospešijo ali zadržujejo utripanje srca in s tem vplivajo tudi na krvni pritisk. Pospešeno delovanje srca, srčno bitje, neprijetna občutja pri srcu po zauživanju kave, grede na račun kofeina. Poleg teh za zdravega človeka nesimpatičnih svojstev pa ima tudi dobro lastnost. V malih količinah zaužita kava pospešuje delovanje srca. To je o kavi tako splošno znano, da si ljudje pomagajo s požirkom kave pri vseh pojavih slabosti. Seveda imamo korist od tega le toliko časa, dokler se držimo zmernosti; večje kvantitete utegnejo prej škodovati kakor koristiti.

Nasprotno pa ne učinkujeta kava in kofein enako na želodec in črevo. Skodelica kave poveča produkcijo kislin v želodcu, ne da bi oškodovala prebavni princip, (pepsin) in pospešuje prebavljanje. Skušnja v kulinaričnih stvarih je ljudi naučila, da prinese skrbna domačica na koncu obilne pojedine na mizo skodelico kave, ki pomnoži občutek prijetnosti, ki se poloti dobro založenega in dobro delujočega želodca. V nasprotju s kavo nima kofein nobenega omembe vrednega vpliva na delovanje želodca, tako da v tem oziru dosežemo isti učinek tudi s kavo, popolnoma prosto kofeina. Slično je nasprotje obeh snovi glede črevesa. Kava pri mnogih ljudeh pospešuje odtok črevesnih gibanj. Včasih naravnost sili k izpraznenju. Kofein nima pri tem nobene zasluge.

Da kava sili na vodo, je splošno znano. Že kmalu potem, ko smo pili kavo, moramo izprazniti mehur. Eksperimentalne preiskave so dognale, da nastane ta položaj zaradi draženja ledvic.

Lastnosti, ki prijetno dražijo živčni sistem, so preskrbele kavi dominantno pozicijo v življenju. Skodelica temnega soka prežene trudnost in spanec. Razdraženost je pri tem čisto prijetna, čisto dvigne delazmožnost že utrujenih

možganov, in sicer v jako pomembni meri, ter omogoča pojav novih miselnih zvez. Razburljivost, ki jo povzroča kofein, pa često ni tako prijetna in se pojavlja mnogokrat z občutkom živahne nemirnosti. Baš ta inkongruenca v učinku na živčni sistem stavlja vprašanje, ali je od mnogih tako blagodejno občuteni vpliv kave posledica kofeina samega, ali pa morda vpliv drugih snovi, ki jih vsebuje kava.

Galalit in njegova raba

Kdor ume grški, mu galalit zveni: mlečni kamen. Proizvod je namreč strjena sirnina (kazein) po formolni kopeli, ki jo med drugim dela nepremočljivo in nestrohljivo. V mleknah se posneto mleko sestri, to sosednico pošiljajo v zrnati obliki v tvornico, kjer se zmelje v prah. Pomočen z vodo daje testenico, ki se oblikuje v liste ali pa batine, to pa z valjanjem, stiskanjem in rezanjem. Nato se izroči učinkovanju formola, ki razkužuje in čvrsti. Galalit je marsikod izpodrinil celuloid. V Oyonnaxu na Francoskem izdelujejo iz njega: gumbe, škatle, okvire za naočnike in kukala, zaklepnice pri torbah, sesalke ali črpalnice pri dvo-kolesih, ščetke, glavnike, ploče za enago, raznovrstne igrače, ročaje pri dežnikih in senčnikih, zaponke in kopece pri obutvi, prežice pri pasovih ali klobukih, kadijske potrebščine, nalivna peresa itd., a da ne pozabimo nakitja — obeski, zaplestnice, ovratnice, fetiški. Domiselnost izumiteljev v galaltnih rečeh je neizčrpna. Zato je malo ur v dnevu, da ne bi prišli z njimi v dotiko.

Prvi SOS

Prvi brezžičnikar, ki je prišel na misel, da je oddal tak klic na pomoč, je bil Jack Binn z ladje »Republic«, v katero je trčila »Florida« in ki se je pogrznila 23. januarja 1909. Binnov poziv (takrat so ga imenovali C. Q. D.) so čuli mnogi ladijski kape-tani, ki so hiteli pokvarjenima brodoma na pomaganje, pa spričo goste megle niso mogli dognati njenega položaja. V tem času brezžičništvo še ni bilo tako popolno kakor danes in častniki so morali prav opasno slepomiškati, hoteč izslediti obsojeni plovili v gostem »aresuc«. Naposled so z bombami, ki so jih raztreskali, vendarle ugotovili, kje stoji ponesrečeno plovilo, in »Baltic« je prvi priplul na reševanje. Binn in drugi brezžičnikar na rešilnem brodu sta si točno povedala uro, kdaj bodo bombe počile, in moštvo obeh ladij je obupno nastavljalno ušesa, da bi ujelo pok in določilo smer zvoka. Položaj se je zdel obupen. Ostala je še samo ena ploskača, toda njen razlet je po sreči prestreglo tanko Binnovo uho. Tri tisoč človeških življenj se je otelo.

Sven Hedín

V boju s smrtjo

Neđavno je Sven Hedín dopolnil 65 let. Njegova raziskovanja so po vsem svetu zaslovela. Spadajo med klasične stvarnje deželozhanstva in narodopisja vseh časov. Zdaj je v Lipskem izdal veliko sintetično ðelo o svojih izkustvih, namenjeno zlasti onim, ki ne poznajo prejšnjih njegovih knjig. Evo vam kratkega izvlečka.

Raziskovalec je zašel v puščavi in nadaljuje:

Potovala sva skozi noč in pesek, ali že po dveh urah sva bila tako upehana, da sva pocpala na peščena tla in zaspala kot ubita. Ker pa sem imel na sebi le tanko belo obleko iz bombaža, me je skoraj predramil nočni hlad. Potem sva se zavlekla nekoliko dalje in v drugič pulegla na sipino, da bi spala. Skornji, ki sem jih nosil, so imeli trde golenice, ki so mi segale do kolen. Težili so mi korak, in zato sem jih mislil večkrat proč vreči; na srečo pa sem jih obdržal.

Po novem oddihu sva 5 ur korakala, od štirih ponoči do devetih dopoldne (2. maja). Potlej sva eno uro počivala in zopet odrinila s počasnim korakom. Sedaj je palilo solnce, tema se mi je delala pred očmi, in čez poldrugo uro sva se sesedla. Na pobočju, obrnjem proti severu, je Kazim z lopato izgrebel hladnega peska. Slekli sem se do naga in se ulegel v pesek, nakar me je Kazim do vratu zasul. Potlej je še sam s seboj tako storil. Glavo sva imela tesno vkup, lopato sva zasadila v tla in na njeno rezilo razobesila svojo opravo, da sva dobila nekoliko sence.

Tako sva ležala ves dan, ne da bi bila kaj črhnila ali oko zatisnila. Nad nama se je bočilo višnjevo nebo in

Sven Hedín s svojo ženo

okoli naju se je razprostiralo puščavsko morje vse do obzorja. Ko se je solnčna obla dotaknila sipinskega grebena v zapadu, sva otepla s sebe svižec in se spet upotila. Počasi in z nesčetimi premori sva se opotekala proti vzhodu.

Kopel v milki, ki je v dnevni pripeki blagodejno hladila, naju je seveda tudi oslabila. Moči so pojemale in nisva prišla tako daleč ko prejšnjo noč. Zesja naju ni več tolikanj trapila kakor v prvih dneh. Ustna duplina se prav tako izsuši kakor vnanja koža in občutek žeje otopi. Za to pa pritisne rastoča utrujenost. Delovanje vseh žlez se silno zmanjša. Kri se gosti in čedalje bolj leno kroži po žilah. Prej ali slej vodi ta izsušitev v krizo, v smrt.

Od 1 do pol 5 zjutraj sva ležala kot uničena in niti nočni mraz naju ni mogel pripraviti do tega, da bi pot nadasljevala. Vendar ob zori sva zopet odtegnila. Napravila sva nekaj korakov, počivala in potlej vnovič poskusila priti par korakov naprej. Niz peščeno reber je še nekam šlo, težko pa je bilo plezati na greben naslednje prodovine.

Ko je vzhajalo solnce, me je Kazim prijel za ramo in mi z otopelimi pogledom pokazal na vzhod, a da ni bleknil ne bev ne mev.

»Kaj je?« sem zašepetal. »Tamariska,« je siknil.

Torej prvo znamenje organskega življenja! Hvala bodi Bogu! Nada, ki je že ugašala, je nanovo vzplapolala. Tri ure sva omahovala ter omagovala naprej, prej ko sva dosegla ta prvi grm, oljkovo vejico, ki nama je označila, da ima pustinja morje vendarle obalo. Boga sva zahvalila za ta blaženi dar in žvečila zelene grenke tamariskove igle. Kakor bared ali lokvanj je stal grm na svojem peščencem valu in se kopal v solncu; ali kako globoko je bilo do nadanje vode, ki je dajala hrano njenim koreninam.

Okoli 10 ure sva naletela na drugo tamarisko in jih opazila še več dalje proti vzhodu. Toda nisva mogla nič več. Slekla sva se, se zagrebla v peščino in razobesila svojo obleko nalik senčniku preko tamariskovih vej.

Devet ur sva tiho ležala. Razgreti puščavski zrak nama je izsušil polt na obrazu v pergament. Ob sedmih zvečer sva se oblekla ter se odpravila na pot. Šlo je počasneje nego kedaj poprej. Po treh urah potovanja po temi je Kazim na mah obstal in zamomljal: »Topoli!«

Med dvema prodoma sem uzrl tri jagnede tesno na kupu. Pod njimi sva se zrušila vsa medla od napora. Tudi tukaj so morale korenine segati do podtalne vode. Jela sva kopati studence, a lopata nama je zdrknila iz rok; nobene moči nisva več imela. Tedaj sva legla na tla in praskala z nohti naprej; toda tudi ta poskus sva morala skoraj opustiti.

Namesto tega pa sva lupila sveže liste in si z njimi natrla kožo. Nabrala sva tudi suhih odpadlih vejic in na bližnjem sipinskem grebenu zakurila ogenj kot znamenje za Islama — če je še živel, o čemer pa sem jako dvomil. Ogenj bi utegnil morda tudi kakega pastirja v gozdu ob Chotan s darji iz

vabiti v puščavo. Vendar ako bi opazili ogenj v »hiši smrtnega molka«, bi jih mogoče prej obšla groza in menili bi, da so pustinski duhovi, ki strašijo in čarajo. Dve debeli uri sva vzdrževala ogenj in ga štela za družabnika, prijatelja, možnost oetve. Dandanes imajo brodolomci na morju druge pripomočke, da v skrajni sili kličejo svoj SOS. A midva sva imela zgolj ta ogenj, na čigar plamenečih zubljih so nama viseli pogledi.

Noč se je nagibala h koncu in v kratkem bi solnce, najin najhujši sovražnik, nanovo vzšlo nad sipinami na iztoku ter naju jelo vnovič trpinčiti. Okoli štirih zjutraj (4. maja) sva odrinila in motovilila pet ur dalje. Na vzhodu ni bilo videti nobenih jagnedov več, nobenih tamarisk, ki bi s svojo zelenino nama mogli podžgati pojemajočo živnost: sami edini peščeni njeni, kakor daleč sega oko.

Na sipinskem bregu sva se zgrudila. Kazim ni mogel zame več nakopati hladnega peska. Pomagati sem si moral, kakor sem vedel in znal.

Celih deset ur sva ležala v pesku brez besedice. Bil je čudež, da sva še živela. Ali se bova mogla vleči naprej še eno noč, poslednjo?

Ob somraku sem vstal in pozval Kazima, naj gre z menoj. Komaj slišno je zašušljal: »Ne morem več.« nk.

SLAN TELEFONSKI RAČUN

Rekord dragih telefonskih pomenkov ima sedaj neki trgovec v New Yorku, ki je govoril 1 uro 35 minut v »daljnoglas« in moral za to odrediti 16.000 Din naše veljave. Višek vztrajnosti pa pripada Valterju C. Duraniu — v imenu njegovem je pomen, saj znači strpežni, stanovitni — ki je iz New Yorka govoril z Berlinom 1 uro 45. Kak te-len znaša njegov račun za take pomenke do 230.000 dinarjev!

TISKARSKI SKRAT

Marsikdo se je že pristrčno zabaval ob iznajdljivosti tiskarskega skrateljčka. Neki vseučiliški profesor na Dunaju je celo sistematično zbiral take prigodke po knjigah. Nedolžna pogreška je, če stoji »Pesjakova knjiga« namesto Pesjakova Luiza (Slovenska čitanka za srednje šole III.). Hujša je v francoskih mašnih bukvalih opazka: Ici le prêtre ôte sa culotte = tu si duhovnik hlače sleče, nam, culotte = čepica. A najstarša znana tiskarska pogreška, kakor poroča »Courrier de la Linotype«, je nastala 1457. na zadnji strani slavnega Mogunškega psalmnika: psalmorum namestu psalmorum.

Dr. VI. Travner

Stoletnica **francoskega Alžira**

II

Baba Arudž ali, kakor so ga imenovali Evropci, Haruk Barbarossa — je bil rojen konec 15. stoletja na otoku Lesbosu kot sin rumelijskega spahija Jakuba in neke vdove po grškem duhovniku. Prvotno je bil ribič. Že v mladih letih je prišel v Carigrad, kjer je postal kmalu stražnik sužnjev na turških galerah in potoval tako mnogo po morju. Pri neki taki priliki so ga ujeli Johaniti in ga vrgli na Rodu v ječo, kjer je ostal dve leti. Častihlepni mož je prenašal to sramoto le težko ter je že takrat prisegel kristjanom krvavo osveto. Ko je nekoč sultanov brat Selim (takrat namestnik v Karmaniji) zamenjal z Johaniti nekatere ujetnike, se je posrečilo Babi Arudžu, ki je prevažal ujetnike, izrabiti silen vihar in pobegniti v Aleksandrijo. Nato je živel v Carigradu kot težak, ribič in slednjič kot mornar. V svojem 25. letu se je uprl s svojimi tovariši poveljniku ladje, ga usmrtil, si osvojil ladjo in postal morski ropar. V kratkem si je osvojil 40 velikih ladij, poklical svoje tri brate kot pomočnike in neprenehoma napadal krščanske ladje. To ropanje je podpiral tedanji sultan Soljman, ki je bil baš takrat zapleten v boje s Perzijci, tako da ni utegnil misliti na boj s svojimi najhujšimi sovražniki kristjani.

Ni čuda, da je postal Baba Arudž najglasovitejši morski ropar svojega časa in da ga je pozval Selim Eutemi na pomoč v boju zoper Špance. Z veseljem se je odzval Baba Arudž temu pozivu in prišel s svojimi roparji l. 1515. v Alžir. Tu je najprej ubil svojega zaveznika ter se polastil njegove dežele. Nato si je osvojil še sultanata Tenes in Tlemcen ter postal tako pravi gospodar Alžira. Odslej je neprenehoma s pomočjo turškega sultana napadal in plenil obale Italije, Sicilije, Sardinije in Korsike ter onemogočil skoraj vso morsko plovbo evropskih držav. V sužnost je odvedel nešteto kristjanov, s katerimi je ravnal nepopisno krvoločno. Mnoge je dal nakoličiti,* druge

žive sežgati, pometati pod konjska kopita, vreči z visokih pečin itd. Medtem pa so njegovi pajdaši plesali, popivali in ploskali svojemu voditelju. L. 1518. je padel Baba Arudž v boju zoper Špance, ki so se polastili njegove glave ter jo kot strašno vojno trofejo kazali v raznih španskih mestih.

S tem pa se razmere niso nič spremenile. Roparji so si namreč izvolili kot njegovega naslednika brata Kéir Eddina Barbarosso, ki je l. 1519. priznal turško nadoblast. Seveda je bila to samo formaliteta, ker je sultanova nadoblast obstajala samo v tem, da se je v molitvah omenjalo njegovo ime in da se je koval denar v sultanovem imenu. Najprej je pregnal Kéir Eddin Špance z otočiča pred Algirjem, zvezal otok s celino in ustvaril tako sedanjo izvrstno luko, ki mu je služila kot opora za njegova nadaljnja neštevilna roparska podjetja. Kakor njegov prednik, je tudi Kéir Eddin neprenehoma pustošil evropske obale in prišel celo v Dalmacijo. Slednjič se je s pomočjo turškega brodovja polastil Tunisa ter pregnal odtod zadnjega potomca domače dinastije, Beni Hafs Mulej Hasana, ki je pozval na pomoč cesarja Karola V. (kot španskega kralja Karola I.). Meseca maja 1535. je odplul Karol s 500 ladjami iz Barcelone, zavzel po težkih bojih meseca julija Tunis ter vrnil mesto Mulej Hasanu. Kljub tej zmagi krščanskega orožja je Kéir Eddin še vedno nemoteno napadal obmorske dežele v Evropi in pomoril ali odvajal v sužnost nešteto tisoč kristjanov. Tako je n. pr. l. 1539. napadel Castelnuovo, ujel nad 4000 Špancev in dal vse neusmiljeno pomoriti. Zato je Karol

ali — bolj običajno — nakoličenje po dolgem, ki je obstajalo v tem, da je porinil rabelj obsojencu kol skozi zadnjico tako, da je prišel kol iz telesa med ramama. Nato je zasadil kol z obsojencem navpično v zemljo. »Umetnost« nakoličenja je obstajala v tem, da rabelj ni poškodoval važnih notranjih organov. Obsojenci so živeli po več dni in trpeli nepopisne bolečine. — Ta kazen je bila znana že Asircem. Tudi v »civilizirani« Evropi so jo semtertja izvrševali.

* Nakoličenje je bila turška specialiteta. Ta kazen se je izvrševala na dva načina: nakoličenje počez, t. j. skozi trebuh in hrbet

konec leta 1541. začel novo vojno proti Alžiru.

Bilo je to v času, ko razsajajo na obalah severne Afrike silni viharji (široko),

ki onemogočujejo vojna podjetja. Zaman so prigovarjali cesarju njegovi izkušeni admirali in celo papež Pavel III., naj počaka z vojno do pomladi. Cesar se v svo-

Oddelek vojakov domačinov, preoblečenih v pestre kroje iz predvojne dobe

Stolp najznamenitejše džamije v Tunisu

ji gorečnosti ni dal prepričati ter povzročil tako strašno katastrofo, ki je skoraj popolnoma uničila njegovo armado in s tem silno povzdignila moč sovražnikov. S 74 galerami, 200 prevoznimi ladjami in 22.000 vojaki je pristal Karol pri rtu Matifou (Temenus), nedaleč od Algera. Nato je s silnimi napori prodiral proti mestu, ki ga je branilo komaj par sto turških vojakov in domačinov. Tu je sezidal »cesarsko trdnjavo«. Ze se je zdelo, da bo cesar za vselej uničil to nevarno roparsko gnezdo. Prav takrat pa je nastal silen vihar, ki je mahoma uničil 50

sultanov pritisk izpustil. Nato je opustošil vzhodno obalo Španije in južno Italijo; slednjič pa se polastil s pomočjo nekega izdajalca mesta Meharije v Tunisu. Izdajalca je nagradil s tem, da ga je dal nakoličiti. Nato je vladal v Mehariji kot neodvisen vladar. Mnogo bolj zanima nas Jugoslovence njegov tovariš kapudanpaša (admiral) Piale, ker je bil ta glasoviti ropar naš rojak (dalmatinski Hrvat). Ta je v teku svojih številnih bojov, kakor se je pohvalil sam, odgnal v sužnost nad pol milijona ljudi ter z nečuvenco grozovitostjo opustošil skoraj vse obale

Arabski vodniki velblodov tabore s svojimi živalmi v hipodromu pri Alžiru

galer in 140 drugih ladij. Pri tej priliki je utonilo okoli 8000 mornarjev. Uničen je bil tudi ves živež. To nesrečo so izrabili roparji ter ujeli toliko vojakov, da je veljal — kakor nam poroča neki sodobni pisatelj — suženj komaj — eno gos. Le z največjim naporom je rešil cesar ostank armade. Naravno je, da je Kéir Eddin odslej še hujše ropal in plenil krščanske ladje in dežele.

V teh in naslednjih neštevilnih bojih sta se odlikovala posebno dva roparska glavarja: Torgut (Dragut) in Piale. Prvi je postal že s 15 leti kapitan. L. 1546. so ga ujeli Genovežani, pa ga kmalu na

Sredozemskega morja. L. 1560. je porazil pri otoku Džerba (v Mali Sirti) veliko brodogve španskega kralja Filipa II. ter se tudi še pozneje odlikoval — na strani Turkov — v nešteti bojih, posebno pa pri osvojitvi otoka Malte (1565).

To so bili torej ustanovitelji barbarških držav v Alžiru in v sosednjih deželah v času, ko so cvetele v bližnji Evropi v klasični dobi renesance in humanizma znanosti in umetnosti, ko so odkrivali evropski narodi nove dele sveta in ko se je rodila reformacija!

Toda poglejmo, kakšne so bile notranje razmere tedanjega Alžira.

Jedro države — če smemo tako imenovati to organizirano roparsko drhal — so tvorili vojaki imenovani »odžak«, ki so bili organizirani slično kakor turški janičarji. Deloma so bili turški vojaki, deloma različni pustolovci, zločinci itd., ki so prišli v Alžir iz vseh delov sveta. L. 1600. je podelil turški sultan »odžakom« pravico, si izvoliti iz svoje srede državnega glavarja imenovanega »dej«. Deji so bili turški vazali, ki so plačevali sultanu letni davek. Dej Ali Baba pa se je okoli l. 1710. popolnoma osvobodil turške nadoblasti, tako da je bila od tega časa država nekaka vojaška republika. Deju je stal na strani »divan« t. j. državni svet obstoječ iz 60 članov, med katerimi so zavzemali najvažnejšo mesto neke vrste minister za vojno in vnanje zadeve, »minister« financ in poveljnik janičarjev »aga«. Naravno so bili vsi odvisni od janičarjev, ki so pogosto siloma odstavljali državne poglavarje, oziroma jih kratkomalo usmrtili. Zato so bili notranji nemiri zelo pogosti.

Namestniki deja so bili beji v Oranu, v Titteri in v Constantini. Mnogo vplivnejši kakor beji pa so bili »reisi« t. j. nekako plemstvo roparjev. Tvorili so neko vrsto (trgovinske) družbe imenovano »taiffe«, ki je pogošto odločevala usodo države. Njihovi klijenti so bili posebno številni trgovci s sužnji in z uropanim blagom, razen tega pa še številnejši stopači, ki so živeli čisto le na stroške svojih zaščitnikov. Ti reisi so bili pravi voditelji in organizatorji roparskih podjetij ter so razpolagali z velikim brodomjem. Poljedelstvo, obrt in industrija so bili v tej deželi povsem neznani pojmi. Zato so prebivalci čisto umirali od lakote, posebno kadar je bil plen roparjev pičel. Nasprotno pa je vladalo v deželi razkošje in nepopisno veselje, kadar so se vrnili drzni roparji domov z bogatim plenom.

Kako dobičkonosna so bila čisto ta podjetja nam dokazujejo naslednji primeri: L. 1635. si je polastil reis imenovan »veliki črnc« (le grand More), napolske galere, na kateri je bilo 20 zabojev zlata, 10 zabojev brokata (z zlatom ali srebrom pretkane svile), 10.000 svilenih nogavic, 76 topov, 10.000 krogel in 130 oseb. L. 1656. je ujel reis Hamida ben Negro špansko ladjo Santa Agata. Plen je obstojal iz 10.000 španskih realov (srebrnih tolarjev) in mnogo odličnih oseb, za katere je zahteval in dobil reis naravnost bajne vsote kot odkupnino. Nekaj časa pozneje je »zaslužil« reis

Kara Orges, ki je oplenił francosko ladjo Notre Dame de la Garde za te čase naravnost fantastično vsoto 400.000 frankov (prilicno 40 milijonov Din!).

Povprečno je štela alžirska roparska mornarica okoli 200 ladij. Bile so to male in brze jadrnice, oborožene spredaj s topovi. Na krovu je bil šotor poveljnika. Na ladjah je bil (poleg moštva) samo najpotrebnejši živež kakor par sodov vode pomešane s kisom, oliv in prepečenca. Disciplina je bila stroga. Ladje so napadali roparji navadno v skupinah z divjim krikom: »Mena porros«, t. j. »Udajte se psi«. Večkrat so roparji ladje samo opleniłi in spravili plen (blago in ujetnike) na varno, nakar so ladje potopili. Še večkrat pa so vzeli tudi ladje, kjer so (pod strogim nadzorstom) pustili le toliko moštva, da so jih spravili v najbližje domače pristanišče. O plenu je sestavil pisar, ki je bil na vsaki ladji, točen seznam ter ga izročil svojemu gospodarju — reisu. Strogo je bilo zabranjeno kaj zatajiti in vsaka nerednost se je kaznovala z najhujšimi kaznimi kakor z mučenjem ali s smrtjo. Del plena je dobil dej ter se je ostanek šele nato razdelil oziroma prodal.

Od ujetnikov so roparji ločili najprej tesarje in druge rokodelce, ki so jih mogli rabiti za zidanje in popravilo ladij, kakor tudi vse tiste osebe, od katerih so mogli pričakovati visoko odkupnino. Ostale so prodali kot sužnje. Središče te trgovine je bil Alger, kjer so prodajali ujetnike na nekem štirioglatem, z arkadami obdanem trgu, imenovanem Badi-
stan. Prodajati so začeli sužnje šele opoldne. Dopoldne pa so morali stati nesrečneži na žgočem solncu na ogled kupcem, ki so otipavali njihove ude, preizkuševali njihove zobe, če morejo uživati trdo hrano, jih bili s pestmi po prsih, da so se prepričali, če imajo zdrava pljuča, jim veleli skakati, se pripogibati, tekati itd. Če pa se je kdo temu sramotnemu ravnanju uprl, so ga pretepavali brezsrčni čuvaji z biči toliko časa, da se je vdal ali pa izdihnil. Prodano »blago« so shranjevali trgovci v posebnih celicah, kjer je bilo le malo slame, vrč vode in peščica ječmena za hrano. Odtod so jih gnali v skupinah v notranjost dežele, kjer so jih z velikim dobičkom prodajali naprej. Z ujetniki, od katerih so pričakovali roparji visoko odkupnino, so ravnali seveda boljše. Pa tudi njihova usoda je bila silno žalostna. Med ujetniki so bile večkrat znamenite osebe kakor n. pr. pesnik Don Quijotta Servantes de Saa-

vedra, René Chastenot de Boys (1642-1643), ki nam obširno opisuje te strašne razmere, M. de Prades, čigar žalostno usodo nam opisuje roman »La Proven-

çale« itd. Omenimo še, da nam opisujejo te razmere mnogi sodobni pesniki in pisatelji kakor n. pr. med Francozi Cyrano de Bergerac, Molière i. dr.

Skriti potnik

V Berlinu izhaja mesečnik »Wahre Erzählungen«, ki prinaša v obliki povesti opisane resnične doživljaje nepodpisanih oseb — nepisateljev. Naslednja »resnična zgodba« je prevedena iz lanske septemberske številke.

Težko mi je napisati, kar mi leži na srcu. Prvič, ker sem hranil vse te doživljaje ko globoko skrivnost že tako dolgo, da se mi zdaj skoraj zdi, da bom storil nekomu krivico, ko jih bom izblebetal; pa tudi zato, ker čisto nič nisem vajen pisanja; manjka mi besed in večkrat ne vem, kako bi se izrazil...

Kako naj čitateljem prikažem svojo brezupno-zapuščeno mladost, tista leta, ko sem življenja željni mladenič stanoval v mestecu Z. v siromašnji podstrešni sobici z oknom na Deinhartov vrt? Kako naj izrazim globoko spoštovanje do gospe Deinhartove, te čudovite gospe, ki mi je, siroti brez staršev, bila ko mati, ki je nisem nikdar poznal?

Ne morem! Moje besede bodo povedale le blede, nejasno, kar čutim.

Starši so mi umrli že zelo zgodaj, tako zgodaj, da se jih prav nič ne spominjam. Zrastle sem pri tujih ljudeh. Od dvanajstega leta dalje pa sem bil prepuščen samemu sebi. Bil sem tih, boječ deček in do dva in dvajsetega leta si nisem pridobil niti enega prijatelja. Od mladih nog sem moral delati in končno sem se preril do kurjača na železniškem stroju. Včasih sem pač čisto slučajno govoril nekaj besed s sestro ali z ženo katerega izmed stanovskih tovarišev, sicer pa do tistih mal nisem imel z dekleti nikakih znanj. Prilik mi ni manjkalo — bil sem lep mladenič — toda zaradi prirojene bojazljivosti sem se vsaki izognil. Čim starejši sem bil, tem bolj sem se zapiral v samoto.

Takrat, ko sem stanoval v bližini Deinhartovih, sem imel že stalno službo pri železnici. Bil sem kurjač na stroju tovornega vlaka in vozil sem se redno od križišča Z. do neke obmejne

postaje in nazaj. Pô vsaki taki vožnji sem imel prost dan, ki sem ga prebil izmenoma v Z. ali pa v mestu ob meji. Če sem bil v Z., sem sedel pri oknu, ki je bolj podobno lini, in gledal na sosedov vrt. To je bila moja edina zabava. Kna, kjer more ubog delavec doživljati vsaj po nekaj ur usode srečnejših ljudi, še takrat ni bilo. Toda opazovanje življenja pri sosedovih mi je bilo v slično razvedrilo.

Deinhartovih je bilo pet: oče, mati in tri hčere. Kmalu sem natanko spoznal njih navade. Po obedu: Gospa bo sedla z ročnim delom v pleteni stol pod orehom... Pravilno! Že sedi... Oče pa bo igral s hčerami enkrat kroket... Seveda! So že začeli. Oče in starejša hči, klicali so jo za Marijo, sta navadno dobila proti mlajšima, Florji in Heleni. Nato ju je gospod Deinhart kaj rad podražil z nekoliko šaljivimi zbadljivkami, sedel k ženi in čital časopis. Včasih jih je prišel kdo obiskat, včasih so odšla dekleta s prijatelji in prijateljicami na sprehod. »Film« se je izpreminjal, vedno pa je kazal mirno in priščno rodbinsko življenje. Jaz pa sem bil zmerom hvaležen in željan gledalec.

Opazoval sem sosedove tako vneto, da mi ni nikdar prišla misel, da me morejo videti tudi oni. Ko me je nekega dne gospa poklicala — gospod in hčere so se bili pravkar smeje posloveli — sem se silno prestrašil.

»Hej, mladi gospod,« je zaklicala. »pridite no malo dol v družbo stari gospé!«

Najrajši bi se bil skril v kot, ali ni bilo mogoče; povabilo smehljaajoče se gospe je bilo preljubeznivo. Najprej me je obliha rdečica, nato me je spreletel mraz; kolena so se mi šibila in šele čez precej trenutkov sem zmožgal vstati in oditi. Končno pa sem stal v vrtu pred najbolj ljubeznivo starejšo gospo, ki sem jo kdaj videl. Ne spominjam se, kako sem ji odzdravil; bil sem v veliki zadregi. Vem le, da mi je

ponudila stol in da sem jo poslušal ko v sanjati, ko mi je pripovedovala, kdo je in da me je že večkrat videla, kako sem gledal v vrt, in me vprašala, če bi mi ne bilo ljubo prebiti proste ure z njo in z njeno družino.

Ko so se gospod Deinhart in hčere vrnili, sem še vedno sedel za mizo pod orehom, za mizo, kjer je bil nato dolga leta moj prostor. Gospa Deinhartova mi je resnično postala kakor mati, oboževal sem jo! Življenje bi bil dal zanjo!

Kmalu sem postal tudi v družbi hčera manj boječ. Do Marije, najlepše in najbolj mirne izmed vseh, sem kmalu občutil slično nagujenje, ki sem ga čutil do njene matere, kateri je bila v vsem zelo podobna. Bila pa je vsekakor različna med tema čuvstvoma; bil pa sem takrat še preveč neizkušen, da bi bil takoj spoznal, da sem mater spoštoval, hčer pa ljubil. Najmanj prisiljeno sem občeval s Floro, ki je bila najmlajša. Bila je neugnanka in po glavi ji je rojilo vse polno norosti. Flora je bila materin ljubček, sličila je očetu. V njej je gospa spet gledala živahnega, veselega mladeniča, ki se je bila v mladosti z njim poročila. Kadar je Flora kako smešno rekla, me je gospa često pogledala tako, ko da bi me hotela opozoriti na njeno brihtnost.

In vendar je mladenki, kadar je mislila, da jo nihče ne gleda, za hip zamračila živahni obraz globoka žalost. Ali čez trenutek se je že spet smejala.

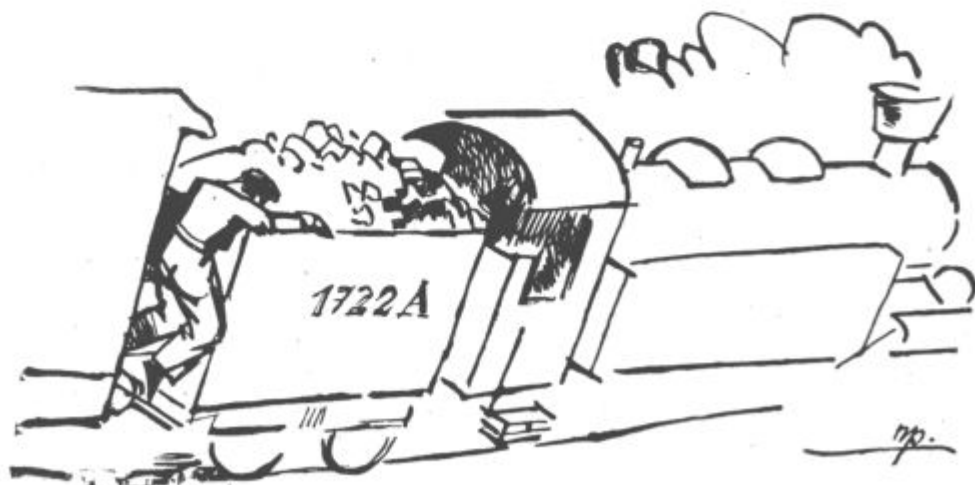
Večkrat je rekla, da je žalostna, da je deklet, da bi bila rajša fant. In često, ko se je Flora preoblekla v fanta, da bi

nam zaigrala kako šalo, sem čutil, kako počiva na meni Marijin vprašujoč pogled. Ona, ona je bila srečna, da je bila ženska in zdelo se mi je, ko da vprašuje, ali nisem tega vesel tudi jaz.

Čez nekaj časa sem vedel, ne da bi si bila kaj razkrila, da sem ljubljen in da jo ljubim. Zvečer pa sem v svoji podstrešnici sanjal o prihodnosti, o prihodnosti z Marijo! Že sem premišljeval, kako ji bom razkril in priznal, kadar se bom ojunčil, ljubezen. Toda to mi ni bilo usojeno. Nekaj pogledov, v katerih sva se razumela — je bilo vse.

Bolj živalno se je sukala okoli mene Flora. Vsako priliko je izrabila za kakršnokoli porednost in če se ji je posrečilo, da me je spravila v zadrego, se je tega divje veselila. Gospe Deinhartovi je bilo to vedno bolj pristržno razmerje med njeno ljubljenco in menojo precej po volji. Ta njena zadovoljnost me je delala precej ponosnega in že sem si predstavljal, kako vesela bo, ko bo zvedela, da se z Marijo ljubiva. Saj bom takrat že skoraj član njene družine in gospa Deinhartova bo spoznala, da sem bolj primeren za mirno Marijo, ko pa za neugnano Floro. Že tri mesece sem hodil k Deinhartovim, ves prosti čas sem prebil pri njih. Dnevi, ki jih nisem preživel v bližini Marije in njene matere, naše matere, kakor sem jo na tistem imenoval, so se mi zdeli izgubljeni.

Nato je prišla tista usodna ponedelj-kova noč! Večerjal sem pri Deinhartovih, nato pa sem skočil v sobico, se preoblekel in tekel na postajo, kamor

sem prišel tik pred odhodom vlaka. Lilo je ko iz vedriče in veter je strahotno tulil v črno noč. Hipoma se mi je zazdelo, da se plazí okoli voza za pre-mog senca, ali že je bilo dano zna-menje za odhod in nisem se več brigal, da bi dognal, kdo je bil ta senca, ka-kor bi bila prav za prav moja dolžnost. Bila je neprijetna nočna vožnja in ko sem zjutraj končno privozil na zadnjo postajo, sem takoj skočil s stroja in od-šel v zavetišče za železničarje, da bi še nekaj ur spal.

Ko sem trudno stopal čez tračnice, v tako zgodnji uri še praznega tovarnega koledvora, je čisto nepričakovano stopil pred mene neznanec in se mi smejal v obraz. Potepuh — sem pomislil — ali hip nato sem odrevenel, zastala mi je kri: bila je Flora, oblečena v delavca, s čepico na črnih lasel.

»Da, Jožef, jaz sem, jaz in nihče dru-gi,« je veselo kriknila. »Kaj pa boste sedaj z mano?«

Spretnjši od mene bi bil morda ve-del, kako in kaj. Jaz pa sem stal ko okamenel. Dekle pa se je smejalo moji presenečenosti, mi seglo v roko in reklo:

»Tak zbudite se vendar! Peljite me v stanovanje! Tu zunaj se vendar ne moreva o stvari pomeniti!«

O zavetišču sem večkrat pripovedo-val in zato me Florina poučenost ni presenetila. Ko sva prišla v sobo, je Flora vzdihnila in se spustila na stol.

»Jožef, saj vas moja prisotnost ne preseneča!« je rekla.

»Pa kaj bo rekla mama?« so bile edi-ne besede, ki sem jih izječljal.

»S tem si pač ne belite glave! Pustila sem pismo, — da sem ušla z vami... in da se bova poročila! Matí se temu nedvomno ne protivi, Jožef, matí vas ljubi.«

Buljil sem vanjo, ko da jo nisem prav razumel. »No, tak odprite že vendar usta!« je končno kriknila. Bila je ne-strpna, vznemirjena in prav nič podobna prejšnji neugnaniki... Oči, ki so se vedno le razposajeno smejale, so sedaj visele na mojih ustnicah in prosile.

»Saj me marate, Jožef! Ne?« je še-petala.

Stal sem ko poparjena mš. Končno sem dejal:

»Midva! pa poročiti! Flora, ali se vam blede?«

Pogledala me je s široko odprtimi očmi, ki so izražale presenečenje in

strah; trenutek pozneje pa se mi je Jo-kaje zgrudila k nogam.

»Oh, vi me ne ljubite? Jožef, oh Jožef, kaj sem vam storila!« je ihtela. »Če se ne poročite z mano, bo matí umrla!... In tudi Marijo, dobro Marijo, bo strašno zadela moja sramota... Ali ne razumete, Jožef? Rodila bom — otroka!... Jožef, če me ne vzamete, se moram usmrtniti! Druge poti ni!... Verujte mi, mučila sem se in mučila, dasi sem se vam zdela vesela!... Ven-dar sem mislila, da mi boste dobri... Videla sem, kako ljubite mater... in verjela sem si, da me boste rešili že zaradi nje. Jožef, Jožef, rešite me!«

»Kdo, kdo je?« sem komaj zajecjljal.

»Walter Reimann, Jožef! Ljubila sva se dolgo; hotela sva se vzeti brž ko bi naredil doktorat — nato pa — saj ve-ste, kaj se je zgodilo.«

Spomnil sem se. Walter Reimann, prijatelj Deinhartovih deklet, se je v hri-bih smrtno ponesrečil. Vse tri so takrat za njim zelo žalovale. Marijine solze so mi vzbujale celo ljubosumnost — Flora in on, ta misel mi ni prišla nik-dar... Uboga Flora! Ljubila je, kakor sem ljubil jaz, pa je skrila junaško svojo

boj s smehom in razposajenostjo! Ubo-
go dekde!

Štiri tedne pozneje sva bila mož in
žena. Mati je bila vsa srečna. Njen
ljubček — moja žena, to si je bila zme-
rom na tihem želela... Gospod Dein-
hart mi je ponudil službo v svojem mli-
nu na paro. Sprejel sem, saj mi ni pre-
ostajalo nič drugega!

Najtežje mi je bilo srečanje z Marijo.
Kaj si bo mislila o meni! sem si mislil.
Ali ji še smemo odkrito pogledati v oči?
Ali ni bilo moje dejanje izdajstvo?
Oskrunitev moje in njene ljubezni?...
Potekla so že leta in še vedno mi
je težko zaradi Marije. Flora si priza-

deva — moram priznati — da bi mi bila
dobra žena, da bi pozabil, kar se ven-
dar ne dá nikdar pozabiti!

Sicer živiva v dobrih razmerah in na-
jina ljubljena mati je zadovoljna in
srečna. In jaz? No, jaz sem se počasi
sprijaznil z usodo, kakor se pohabljeni
navadijo na umetne ude. Pa Marija?
Bog sam ve, kako je v njeni notranjosti.
Ni se omožila. Ljubezniva je in se veseli
sreče staršev in sester.

Včasih — morda si le domišljam —
če se srečava z očmi, se mi zazdi, da
na skrivnosten način vé za skrivnost,
ki sva jo s Floro boječe zamolčala, in
da se mi nemo zahvaljuje za moje de-
janje...

K reformi

sodobne srednje šole

Češki pisatelj Josef Holeček označa
v svojih spominih staro avstrijsko gim-
nazijo kot »šolo groze«. V tej knjigi
navaja pisatelj starejšega dijaka, ki
priporoča svojemu mlajšemu tovarišu:
»Dragec moj, še tvoj obraz se mora
spremeniti, ako se hočeš obdržati na
gimnaziji. Naučiti se moraš prisegati
na učiteljeve besede.« Šola se tu slika
kot vzgajališče učenjaškega kastov-
skega duha. V češkem leposlovju se
ne opisuje profesor kot samosilnik,
marveč imata to vlogo ravnatelj in
nadzornik. Podoben je odnošaj do šole
tudi pri pesniku Macharju. Tudi v nje-
govih »Izpovedih literata« je učitelj
večinoma žrtev staroavstrijskega po-
litičnega sistema. Češki učitelj in pro-
fesor nastopata v češkem slovstvu
devetdesetih let prošlega stoletja kot
narodna prebujevalca, ki pa se morata
skrbno čuvati ovadulov. Mladi češki
intelektualec iz dobe pred in med sve-
tovno vojno je redko istoveten z za-
stopnikom sistema in režima, zato je
pravi šolski nasilnik med mladin po-
kolenjem zelo redek pojav. Vendar
pa je bilo tudi na čeških šolah pred
vojno mnogo dijaških samomorov in
leta 1904. je postal ta pojav celo tako
čest, da je bila že tedaj sklicana anketa,
ki se je je udeležil tudi T. G. Masaryk.

Anketa je dognala, da je več krivde
za samomore dijakov na šolskem si-

stemu samem nego na učiteljih, pač pa
imajo sokrivdo pri tem tudi roditelji.
V zadnjem času je to vprašanje zopet
v ospredju javne pozornosti, ne samo
zavoljo dijaških samomorov, marveč
bolj zavoljo številnih romanov, ki opi-
sujejo odnošaje dijaka do šole in učitelja.
Nedavno je izšel na filmu zna-
meniti Mannov roman »Professor Un-
rat,« izšel pa je tudi Torbergov »Uče-
nec Gerber je izdelal.« delo, ki je vzbudi-
lo močan odmev v javnosti. V tem
romanu nastopa profesor Kupfer, ki ga
dijaki imenujejo »boga Kupferja« in ki
s svojo neizprosno požene nekega
učenca do samomora. Učenec si na-
koplje nejevoljo profesorja samo zato,
ker njegovo obzorje zavoljo predčasne
razvitosti presega šolsko obzorje, v
ostalem pa je priden in nadarjen. Pro-
fesor pa vidi v njegovi prezgodnji zre-
losti nevarnost za razred in je prepri-
čan, da vrši pravično delo. Tragika je
v tem, da imata tako učenec, kakor
profesor vsak v svojem smislu prav.
Tudi Mannov profesor postane samo-
silnik proti svoji volji, ker je tako v
skrbah za šolo, da gleda ves svet s
stališča poverjenega mu šestega raz-
reda. Kak predznejši odgovor se mu
zazdi pomemben kakor pravi upor in
pomanjkljiva priprava zločin. Čuti, da
ga vse sovraži kljub vestnosti, zato
tudi sam vrača razredu z enako mrž-

no. Tudi E. M. Remarque slika v svojem delu »Na zapadu nič novega« profesorje kot omejene birokrate, ki sicer skrbijo, da si učenci pridobijo obilo znanja, ki mu pa pri tem tudi vcepijo popolnoma napačne življenjske nazore. Remarque govori v svojem spisu o profesorju z isto globoko mržnjo, kakor o surrovem korporalu Himmelstossu. Isti problem se omenja na kratko tudi v delu Heinricha Manna »Fall Mauritius«. Edini profesor, ki je pravi pedagog, postane žrtev sistema. Antiteza med učiteljem in učencem ima globlji izvor v nasprotju med očetom in sinom. Starši se istovetijo z načinom mišljenja učiteljev, mladina pa je vneta za popolnoma druge ideje nego voditelji njene vzgoje.

Vendar bi bilo napačno iskati edine vzroke za nesporazumljenja med učenci in učitelji v učni stvarini sami. Klasični pouk je še vedno najboljšo sredstvo za bistritev duha. Kar se učenec nauči na klasični gimnaziji je v prvi vrsti smisel za metodo, ne pa obseg znanja v posameznih učnih panogah. Kar pa občutno manjka tem šolam, je vzgoja mladine k samozavesti. Naša šola še vedno vzgaja večji del le podrejene uradnike, nikakor pa ne samostojnih inicijativnih voditeljev. Nesamostojni vzgojitelji vzgoje pač le zopet nesamostojne učence in v tem je kriza današnje inteligence. V zvezi s tem problemom je zanimivo navesti naslednji primer: V indijski državi Nepal je po pogodbi z Anglijo dovoljeno bivati le trojici Angležev. To so angleški opolnomočeni minister in dva njegova uradnika. Daleč od evropske civilizacije, v tuji državi, koje prebivalstvo Angležem ni naklonjeno, žive ti trije Angleži in izvajajo politiko svoje vlade. Ne boje se samote, ne propadajo kulturno in po nekoliko letih se vrnejo v prejšnji milje, pa se od njega v ničemer ne ločijo. To dejstvo je pedagoški problem in je mogoče samo na temelju pravilne vzgoje. Angleški kolegiji nudijo v primeri z našimi vseučilišči svojim gojencem nedvomno manj znanja, zato pa jim dajo v velikih meri nečesa, kar naše šole zavestno zatirajo: Samozavest vladajočega razreda, da so lahko kos vsakemu položaju in trden nastop. Angleški intelektualci so lahko ekscentrični ali zabiti, smešni pa ne sme biti nikoli. Takega načina vzgoje v naših šolah ni.

Angleški kolegiji vzgajajo ljudi brez zamotanih kompleksov, pač pa ljudi s krepkimi rokami. V gneči prepirajočih se ljudi razne polti, raznih jezikov in razmer ver, ki bivajo na ozemlju angleškega imperija, ve angleški mladenič vedno najti pravo pot s krepkim in pravičnim nastopom in s samozavestjo, ki mu jo je stopnjevala vzgoja do najvišje mere. Ni sicer nadpovprečno nadarjen, pač pa je dobro in življenju primerno vzgojen. Naše šole ne vzgajajo osebnosti. Učitelji, ki so jim v šoli zatrli osebnost, jo potem sami zatirajo pri svojih učencih. V tem tiči vzrok raznih šolskih in življenjskih žalostig. V tem pravcu je potrebna reforma naše šole.

K. B.

Evropa ima še skrivnosti

Starinoslovci, ki sedaj delujejo v severni Bolgariji, so našli na zanimive najdbe. Nedaleč od mesta Preslava se razprostira stavbišče prestolnice prvega bolgarskega carstva, ki je trajalo od l. 600.—900. naše dobe. Grob Kruma Okrutnega, najslavnjšega poglavarja te mogočne kraljevina, je bil po splošnem naziranju tukaj in izkopavanja so potrdila to vero. Odkrili so sledove velikega mesta, po katerih se da sklepati, kakšna je bila omika bolgarskega plemena, ki je nekdanj kočevalo. Zanimiva podrobnost: zasledili so kamenito vklado kopalnic kraljevske palače. Krum kruti, čigar podoba na konju se vidi na njegovi grobnici, je spadal med one bojevite, za tisto dobo tako značilne kralje, ki so vodili svojo vojačino nad sosedne, bogatejše in bolj omtkane narode, pleniti in pobijati. Šele kakih 30 let kasneje so se Bolgari pokristjanili.

MLEČNIKI

Ali je treba pri detetu negovati mlečnjake, ki jim pravimo tudi rilčki? Vsekakor je to potrebno, drugače se pokvari stalno zobovje in potakem vsa prebava. Tu gre za drugi predmeljak (praemolaris) in prvi debeli meljak, torej za 5. in 6. zob počenši od srednjega sekalca na isti strani. Debeli meljak, ali zob šestih let, je namreč dokončan zob, ki ne bo izpadel. Zato se mora ohraniti v dobrem stanju. Če se ne neguje njegov sosed, drugi predmeljak, ki izpade dokaj pozno — med 12. in 14. letom — bo debeli meljak trpel škodo. Zategadelj je treba čisto pregledati otroško zobovje, zlasti poslednja dva zoba, in jih pazljivo nadzirati.

Popravi: V odlomku romana »Zenske vladajo svet« čitaj v drugem stolpcu tretja vrsta zgoraj: prirodne občutke in ne oblike.

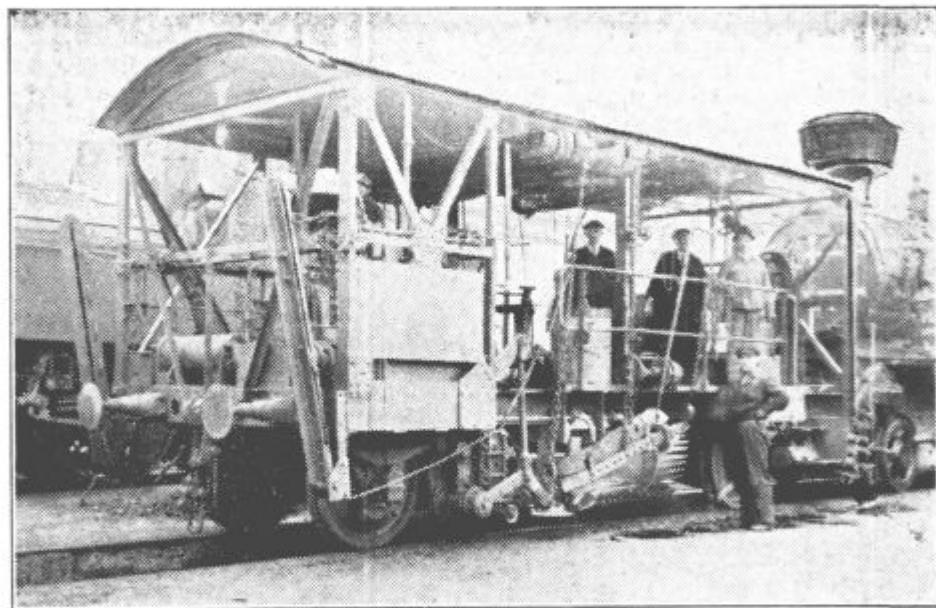
S strojem nad travo --- --- po železnici

Dejstvo je, da se uveljavlja vsesplošno in povsod ameriški sistem, s katerim se skuša vsako ročno in počasno delo izvršiti s pomočjo strojev, bodisi na kalorični, bodisi električni ali eksplozivni pogon. Okorno človeško roko izpodriva hitro vrteči se stroj ne glede na to, ali je ročno delo boljše in trpežnejše izvršeno ali ne.

Lani so okoličani in sosedi železnice ob progi Ljubljana-Višnja gora, Brezovica-Vrhnika, Medvode-Ljubljana in Kresnice-Sava občudovali voz prav poseb-

prave so namenjene za posluževanje mašinerije, ki je dosti komplicirana. Saj rabimo, kadar stroj deluje, istočasno kar štiri izkušene monterje in mehanike, ki morajo dobro poznati ustroj in delovanje posameznih delov.

Predvsem moramo vedeti, da uporabljamo za pogon mašinerije ter posameznih njenih delov dvojno silo in sicer paro in stisnjen zrak. Oba gonilna sredstva nam daje lokomotiva, pred katero je postavljen voz z zadevnimi posamez-

ne vrste, ki je stal pred lokomotivo v polni pripravljenosti, da ga nahranijo s paro in s stisnjanim zrakom in ga uporabijo za delo, kateremu je namenjen — za pletje in čiščenje trave in plevela na progi.

Stroj za čiščenje trave in plevela na železniški progi in njene grede je, kakor predočuje naša slika, navaden železniški pokrit voz brez stranske in čelne ograje. Odprt mora biti na vse strani, da ne ovira pregleda po progi, ki je pri delovanju stroja brezpogojno potreben. Takoj pri prvem pogledu opaziš v vozu in na vozu samem vse polno verig, kolesc, rezervarjev ter večjih in manjših cevi. Vse te pri-

nimi stroji. Zato mora biti ta voz pri čiščenju proge ranžiran pred lokomotivo v smeri vožnje tako, da ga ta pri delu potiska.

Cevi in rezervarji, ki jih vidimo na sliki, vodijo paro, ki jo oddaja lokomotiva, v majhen parni stroj, ki je montiran v sprednjem delu voza. Množina oddane pare odgovarja tlaku $1\frac{1}{2}$ do 4 atmosfere, kar se ravna po kakovosti in vrsti terena, na katerem stroj čisti oziroma orje. Če je gornji ustroj proge iz mehkejšega nasipnega materiala, rabimo manjšo silo, kakor na progah, ki imajo trši in močnejši ustroj. Ta parni stroj poganja v vertikalni smeri na tirno os

več topih nožev-sekačev, ki imajo nalogo, da prerahljajo, prekopljejo, premeljejo in prevržejo med pragi nasuti prod, gramoz in prst tako, da se trava in plevel izpuli in izgrebe ter vrže na vrh prerahljanega materiala. Da delujejo noži-sekači samo med pragi in ne sekajo tudi v te, je pritrjeno v tirni višini na obeh straneh voza po eno vertikalno gibljivo kolesce, ki se ga spusti tako globoko, da skače med voznjo čez gornje pragove ploskve. Omeniti moramo, da stojijo železniški pragi nekoliko višje, kakor gramozni material med njimi. Kadar stoji kolesce na pragu, potem je vhod pare v parni stroj zaprt, ter delovanje prekinjeno. Če pa pade kolesce raz prag — to je med voznjo, se odpre ventil, ki ga zadržuje kolesce, para vstopi in sekači skočijo tik za pragom v zemljo in tik pred naslednjim v hitrem tempu zopet ven.

Ker železniški pragi niso vedno ravni in imajo različne skrivljene oblike, delujejo posamezni noži-sekači na eni strani neodvisno od drugih, ki so v zvezi z delovanjem omenjenega kolesca na primer na desni strani voza. Ti noži-sekači očistijo progo prav temeljito od trave in plevela v širini pragov zunaj in znotraj tračnic.

Očistiti pa je potrebno tudi ostalo gramozno gredo, ki sega na obeh straneh čez prage in vnanje bankete. Na naši sliki opazimo v sredini na vnanji strani voza zobčat lijak, ki se tesno prilaga spodnjemu ogrodju voza. Vsak tak lijak — imamo namreč na vsaki strani po enega — se razpne, če ga spustimo, in dobi obliko polžasto zavitega pluga, ki ga rabimo, če orjemo. Oba pluga visita na močnem, premakljivem in železnem drogju. S tem in z verigami jih držimo v poljubni višini in širini. Če se voz premika, spustiš oralo s posebno pripravo do tirnega vnanjega nasipa, kjer se sam zarije tako globoko v zemljo, kolikor je potrebno, da izpodreže v korenine trave in plevela in tudi v ruševino, ki raste ob tirni gredi ter jo prevrže. Ves preorani gramoz, prst s plevelom in travo se splazi po železnem polžasto zavitem oralu v smeri voznje nazaj ter se istočasno prevrne, tako da pridejo korenine na izven. Ker je ta priprava na koncu narezljana v obliki vil, presejava istočasno gramoz. Drobna zemlja in prah odpade skozi vile na stran, kjer se jih lahko odstrani.

Na dvotirnih progah se ne more istočasno uporabljati desno in levo oralo, ker leži desni ali pa levi v smeri voznje ležeči tir preblizu in odpade zaradi tega

desni ali levi banket tirne grede. Pri čiščenju dvotirne proge se torej sredina, ki leži med obema tirnoma, čisti s posebnim, paralelno s pragi in vodoravno ležečim nožem, ki izpodreže korenine trave in plevela oz. ruševino v širini med pragi obeh tirov.

Obe orali sta obešeni, poleg drugih opor, na po $1\frac{1}{2}$ m dolga železna droga, pritrjena na čelu voza. Na sliki se vidita stoječa navpično v neposredni bližini odbijačev. Na vsak tak drog je z jekleno vrvjo privezано oralo, ki ga vleče ta žica v smeri voznje zaradi velike odporne sile pri oranju. Posamezno oralo se uravnava s pomočjo stisnjene zraka, kolikor se tiče višine in širine od voza; naposled pa vodi vsako oralo še po en mož na vsaki strani voza.

Na sklepu voza, v višini nosilcev, je pritrjen valj s precej gostimi, jeklenimi in peresnimi zobci, ki ima nalogo, da s noži-sekači ter z obema oraloma preorano in izgrebljeno gramozno gredo zopet izravna, travo in plevel dvigne oziroma izpuli iz prsti in gramozu, tako da korenine ne dobivajo več hrane ter se trava posuši. Omenjeni valj objame s pomočjo postranskih grabelj z zobci celo preorano širino proge, tako da dobi ta prvotno obliko gramozne grede. Peresni valj se vrti proti smeri voznje potom verig od zadnje osi voza, regulira se pa s stisnjanim zrakom. Za posluževanje tega valja se uporablja en mehanik.

S temi napravami se torej očišča proga trave in plevela. Hitrost, s katero sme voziti stroj za čiščenje, kadar so opisane priprave v pogonu, znaša največ 5—7 km na uro. Pri posameznih aparatih dodeljeni mehaniki morajo neprestano paziti na ustroj proge, prav posebno, da se pravčasno izognejo vsaki zapreki na progji, da pravčasno zožijo širino vnanjih plugov, oziroma jih popolnoma dvignejo, če stojijo razni železniški signali in druge naprave preblizu tirov. Noži-sekači morajo prenehati grebsti in čistilni valj mora mirovati na žel. cestnih prehodih in mostovih. Čistilnih strojev pa se splošno ne sme in ne more uporabljati pri voznjah preko kretnic t. j. preko prehodnih zvez iz tira v tir.

Težina montiranega voza znaša cirka 25 ton. Če računamo taro voza okroglo 10 ton, potem tehta ostala oprema in stroji približno 15 ton. Z ozirom na hitrost, s katero vozi čistilni voz pri oranju, očistimo v eni uri največ 5—7 km zaraščene proge. Podjetje računa za vsak očiščen kilometer ca 1000 Din. Če pomi-

stimo koliko delavnih moči porabi železniška uprava za opletje enega kilometra proge, potem lahko računamo rentabilnost te naprave z ozirom na dejstvo, da čistijo stroji travo res temeljito.

Stroj z vsemi napravami je nemški izum. Patent pa je prevzela švicarska tvrdka »Pulejo« v Lausanni. Seveda se konstrukcija posameznih strojev še vedno izboljšuje in spopolnjuje. Voz za čiščenje proge, ki ga vidimo na sliki, je bil med prvimi sestavljen. Izum naprave je vobče še mlad, ker se praktično uporablja šele od l. 1921. Po izjavi zastopnika tvrdke Polejo se stalno uporabljajo čistilni stroji na francoskih, nemških in italijanskih železnicah, delovanje voza pa se je

demonstriralo že skoro v vseh evropskih državah.

Zaradi visoke cene, t. j. okoli 120.000 švicarskih frankov je ostalo število odjemalcev precej majhno. Pač pa prevzema tvrdka sama le delo oziroma čiščenje proge po dolžini.

Delovanje čistilnega stroja na nekaterih progah ljubljanskega železniškega ravnateljstva, kjer so se vršile poskušnje, je bilo nad vse zadovoljivo. Zdi se, da se bo v bodoče uporabljal tak stroj tudi splošno na vseh jugoslovenskih železnicah, kar bo dosti koristilo upravam. Upamo, da ne bo v škodo delavskemu osebju, ki se lahko uporablja za druga in bolj izdatna dela.

—n—

== Nesnaga v zraku ==

Nikjer, niti v najodljudenejših krajih, nad neskončnimi pragozdovi, nad brez-krajnimi oceani ali nad večnim ledom polarnih krajev ni zrak nikoli popolnoma čist. Povsod plavajo v njem delci organskih in neorganskih snovi, praživi in drugo, kar kratko imenujemo prah in dim. Tudi v najčistejšem zraku je vedno nekaj prahu ali dima. Seveda pa se množina teh snovi, ki onečiščajo zrak, močno izpreminja od kraja do kraja. Najbolj nečist je zrak nad gosto obljudenimi kraji, kjer se intenzivno dela in je velik promet: nad mesti in industrijskimi središči, najmanj prahu pa je nad morjem, nad gozdovi in na gorah.

Nečistoča v zraku utegne biti zelo nevarna človeškemu organizmu. Zato posvečajo oblasti, ki skrbе za higijeno, veliko pažnjo prahu in dimu. Važno je najprvo dognati, koliko teh škodljivih snovi je prav za prav v zraku. V ta namen se poslužujejo posebnih priprav, s katerimi je mogoče množine prahu in dima neposredno meriti. Rezultati teh meritev so zelo zanimivi:

Dognali so n. pr., da plava nad New Yorkom do višine 60 m vedno okrog 2.200 ton prahu v obliki trdnih snovi: množina, ki je tudi za tako ogromno mesto kot je New York, vsekakor velikanška. Nič manj zanimiva od množine je pa sestava prahu. Ugotovili so, da je v tem oblaku nesnage 65 odstotkov ogljeva, 15 odstotkov rudninskih drobcov in pepela, 20 odstotkov odpade pa na organske snovi, v katerih so vračunane neštetevilne množice bolezenskih bakterij in

drugih praživi vseh vrst. Ogromna množina ogljenih delcev, ki plavajo v zraku, jasno govori o skrajno negospodarnem izkoriščanju kuriva, bodi si premoga, bencina, nafte ali drugih goriv in pogonskih snovi.

Vse ogljeve v zraku je izgubljeni premog domačih gospodinjstev in industrijskih obratov, neizkoriščeni bencin tisočeri avtomobilov in izpuhtelo mazalno olje strojev. Ako bi mogli vse to ogljeve, ki neprestano plava in se izgublja v zraku, še enkrat zbrati in pokuriti, potem bi imel New York lahko četrtno električne energije, ki jo porabi, zastonj.

Še bolj zanimive podatke o »čistoči« zrakava velemest in velikih industrijskih krajev dobimo iz statistike o deževanju saj in prahu, ki je v takih krajih dokaj pogosto. Množina taloga saj, ki polagoma lega na zemljo, je tudi dokaj zanesljivo merilo čistoče zrakava nad dotičnim krajem, zakaj čim več dima je v zraku, tem več ogljevja spere dež ali pa samo leže nazaj na zemljo.

Danes sicer povsod v industriji skrbе za to, da gorivo zgori čim bolj popolno in, da daje čim manj dima, navzlic temu pa je nadloga saj v vseh industrijskih krajih še vedno neznosna. V Pittsburgu, ki je eno največjih ameriških industrijskih mest, znaša vsebina saj na kvadratni kilometer 400 ton letno. Angleška, ki je kakor znano tudi ena najbolj »zakajenih« dežel na svetu, je začela sistematično meriti sajaste usedline v posameznih krajih države. Za Glasgow so izračunali, da pade na leto povprečno

330 ton saj na vsak kvadratni kilometer, dočim znaša povprečna množina v Londonu le 100 ton na enako veliko ploskev.

V nekaterih krajih poznajo tudi »prašni dež«. Pri tem padajo z neba z dežjem pomešane ogromne množine prahu. Posebno znan je prašni dež, ki so ga opazovali l. 1901. Prah so zanesli v zrak silni zračni vrtinci nad Saharo, odkoder je prišel z rednimi zračnimi tokovi nad zapadno Evropo, kjer se je jel po 4000 km dolgi poti usipati na zemljo. Kakor se je dalo vsaj približno oceniti, je padlo takrat na Evropo v pičlih 4 dneh okroglo 1 milijon, 800.000 tisoč ton prahu. Se bogateje pa je bilo ob tej priliki obdarovano Sredozemsko morje, kamor je baje padlo 150 milijonov ton rumene saharške sipe. Sahara je vobče zakrivila skoraj vse »prašne nalive«, kar jih je bilo za beleženih v Evropi. Samo zadnji veliki prašni dež, ki je padal aprila 1928 je bil drugega izvora. To pot so namreč vetrovi zavrtinčili v zrak prah od solnca ožga-

nih in izsušenih planjav južne Rusije, odkoder ga je zaneslo prav do Vzhodnega morja. Samo na Poljskem ga je padlo na tla več ko za pol drugi milijon ton.

Prah, ki ga raznaša veter, počasi izpreminja obliko naše zemlje, prav tako, kakor odločnine in naplavnine vodovja. Na Kitajskem so na primer neizmerno prostrane pokrajine, ki so pokrite z nekaj 100 in celo 1000 metrov debelo plastjo neke fine rumenkaste zemlje, ki ji pravimo prhljica in o kateri domnevajo, da so jo nanесли semkaj vetrovi iz puščav osrednje Azije. Tudi v mnogih drugih krajih nahajamo take odločnine.

Važno vlogo igra veter tudi v poljedelstvu. Zaradi vetrov se namreč sestava zemlje neprestano izpreminja. Veter nenehoma odnaša nekatere sestavine in nanaša novih iz drugih krajev. Zemlja se na ta način polagoma a neprestano obnavlja, kar je za poljedelstvo neprecenljivega pomena.

== Razvoj belega sporta ==

Če vprašate lahkoatleta, kdo je bil prvi lahkoatlet in kam segajo prvi početki lahke atletike, bo vsak imenoval kar praočeta človeškega rodu. Teki, skoki in meti so najnaravnejše kretnje, ki jih je človek potreboval že po nagonu, odkar živi. Pri tenisu je stvar seveda drugačna! Tenis je bil od vsega početka samo igra in samo sport in vse slične igre so bile že v prvih povojih namenjene samo za počitek in pomirjenje živcev.

Tenis v današnji moderni obliki je znan šele od leta 1874. Res je sicer, da pripoveduje o igrah z žogo že stari Homer. Rimljani so pozneje te igre prevzeli od starih Grkov in jih prenesli gori na sever, vendar teh iger ne smemo smatrati za početke pravega tenisa. Sledove priljubljene igre z žogo opazamo dalje v 15. stoletju v Angliji; te igre so bile že bolj podobne sedanjemu točno določenemu načinu igranja. Takrat so že igrali žogo v odrejenih prostorih in po pravilih, ki seveda niso bila tako stroga ko danes. Prvi tenis so igrali na zeleni trati brez vsakih mej. Ker igralcem očitno ni bilo všeč, da bi morali preveč tekati za žogo, so omejili prostor z belimi črtami, dokler ni leta 1874

sestavil angleški major Wingfield točnih pravil za igro, čijih jedra so ostala tudi v sedanjih.

Tenis je polagoma našel pot tudi na evropsko celino, kjer so ga skušali ravnno tako igrati na zelenih tratah. Toda poskus se je popolnoma ponesrečil, ker trate po Evropi niso take kot v Angliji. Uvažali so sicer angleško zemljo in angleško seme ter naročili angleške vrtnarje, toda angleškega podnebja niso mogli prenesti. Zaradi tega so pričeli graditi trde prostore, ki jih v zadnjem času uvajajo tudi Angleži. Prišlo je celo tako daleč, da je tudi že v Angliji malo zelenih teniških prostorov razen prvovrstnega zelenega tenišča v Wimbledonskem stadionu, kjer se odpravljajo vsako leto svetovni teniški turnirji.

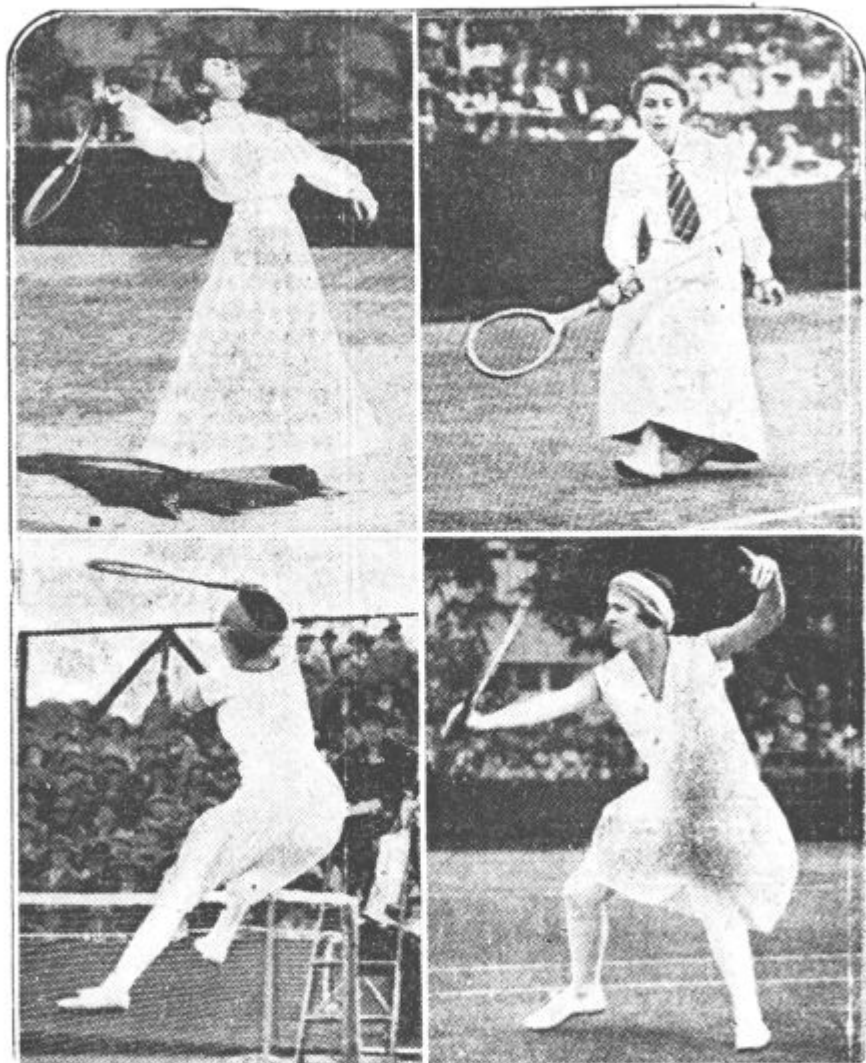
Tenis ni lahka igra! Koliko tehničnih težav mora premagati teniški igralec in kako dolga je bila pot do današnjega tenisa pripoveduje star teniški igralec André Lichtenberger nekako takole:

»Ko sem pričel igrati tenis, smo imeli namestu dobrega prostora le travnik, kjer smo morali vedno čakati vse dotlej, dokler niso s paše gnali krav domov. Tudi opremo in pravila smo prikrójili

po svoje. Žoge so bile takrat iz kavčuka, ki so bile prevlečene s klobučevino in zato zelo drage. S strahom smo opazovali, kadar so obtičale visoko v drevju ali zletele v vodo. Po prvem

li najrajše žogo, ki ni imela več klobučevine ali pa so vsaj letele krpe od nje. Dobre žoge smo hranili za prave udarce.

Glede prostora nismo bili izbirčni. Če ni bilo travnika ali drugačne zelene rav-

Dame pri tenisu — pred vojno in sedaj. Zgoraj levo: mis Sterry, wimbledonska prvakinja l. 1908. Desno: mis Lacombe (l. 1912). Spodaj levo: mlle Lenglen (l. 1919). Desno: mlle Vlasto, francoska prvakinja

udarcu je bilo treba običajno čakati precej časa, dokler se je nasprotnik vrnil s turneje za žogo. Dobro vzgojena partnerja sta zaradi tega pošiljala redno prvo žogo z vso silo v mrežo, da sta nato tem lažje in tem previdnejše servirala drugo. Igrali smo z dvema ali tremi žogami. Za udarec v mrežo smo ime-

nine, smo se zadovoljili tudi s peščenimi ali včasih celo hribovitimi tlemi. Jasno je, da smo se pri tem često od srca nasmejali, ker smo lahko pognali nasprotnika v drevo ali pa poslali žogo v blato, kjer je obtičala; lahko smo zadeli kamen, ki je prevaril nasprotnika, ne da bi bilo treba znati dajati žogi umetne druge

smeri. Mrežo v sredini sta držali palici na obeh koncih, kar pa včasih ni bilo dovolj trdno. Meje ob prostoru smo potegnili s trakovi, ki so se včasih zapletli med noge. Če teh ni bilo, smo vlekli črte s kredo, ki so se polagoma zabrisale; zato skoraj nikoli ni šlo brez dolgo trajnih debat.«

Tak je bil tenis pred dobrimi 50 leti skoraj po vsej Evropi. Dasi so bila načela igre ista ko danes, je seveda v ničemer ne moremo primerjati z današnjim elegantnim tenišom, ki zbira na krasno prirejenih igriščih elito moderne družbe.

Tretje življensko stanje

Nova sanjska teorija

Prvega poznamo vsi — to je življenje v bdečem stanju; drugo je spanje, tretje pa je — vsaj po trditvah znanega Bergsonovega učenca dr. Rudolfa Biacha — sanje. Ta mož se že dolgo trudi, da bi znanstveno utemeljil tako zvane okultne fenomene o sanjah in posebno zakone, ki določajo nastanek simbolov v sanjah, filozofiji in umetnosti.

Dr. Biachu pomeni simbolika tajno govorico. Po njegovem mnenju je vobče vsaka govorica spoj slik in prisodob. Slike učinkujejo na ta način, da zbudajo v ljudeh skupne občutke, prisodobne pa temeljijo po svojem pomenu na dogovorih, ki so jih sklenili ljudje med seboj. Simbol pa je slika in prisodoba obenem ter korelini tako v čutnem svetu kakor v območju razuma človeške duše in se mora zato uporabljati povsod tam, kjer se pokažejo misli za nezadostne.

Sanje zaradi tega niso nobena izpolnitev želja, temveč tretje življensko stanje med bdenjem in spanjem in ki se poslužuje simbola kot izraznega sredstva. Bdenje in spanje sta periodiciteti, ki se ne zamenjujeta zgolj časovno, ampak se tudi med seboj izpolnjujeta in pojasnjujeta. Kakor vplivata drug na drugega naše čutenje in naše hotenje, tako izžareva bdenje svoje energije v spanje in spanje meče sence v bdenje. Tretje življensko stanje se karakterizira v sanjah in v čisto temnem in nerazumljivo izraženem hrepenenju po nekem odnosu k zmislu vsega žitka in bitka. Filozofija, znanost, umetnost in poezija streme za tem, da bi dale človeku notranje razmerje k vseodločujočemu načelu svetovnega dogajanja.

Znani fenomeni reševanja problemov v spanju in posebno v pripovedki in

legendi nastopajoče nepričakovano videenje umetnostnih in znanstvenih spoznanj, za katere se je človek zaman boril podnevi, dobi svoje pojasnilo v pojmovanju, da vzame speči človek nalogo s seboj v spanje in tako v spanju naprej misli. Sanjajoči človek je s svetovno dušo mnogo bolj zvezan kakor bdeči in najde v sanjah možnosti, ki so mu podnevi nedopustne. To teorijo potrjuje tudi veliki filozof Giordano Bruno, ki je dajal navodila, kako se človek lahko navaja k rednemu duševnemu delu med spanjem.

Dr. Biach označuje sanje kot ekstatično stanje, v katerem prestopi človek prostorne in časovne meje ter se združuje z zmisлом svetovnega dogajanja. Tako nam postane življenje v sanjah razumljivo in materialistično stališče psihoanalize, ki pušča marsikaj v sanjskih fenomenih nepojasnjivega, izgubi tako svoj znanstveni značaj, kakor tudi prepričevalno nujnost. Pripomniti moramo, da pritrjujejo dr. Biachu zlasti teozofi.

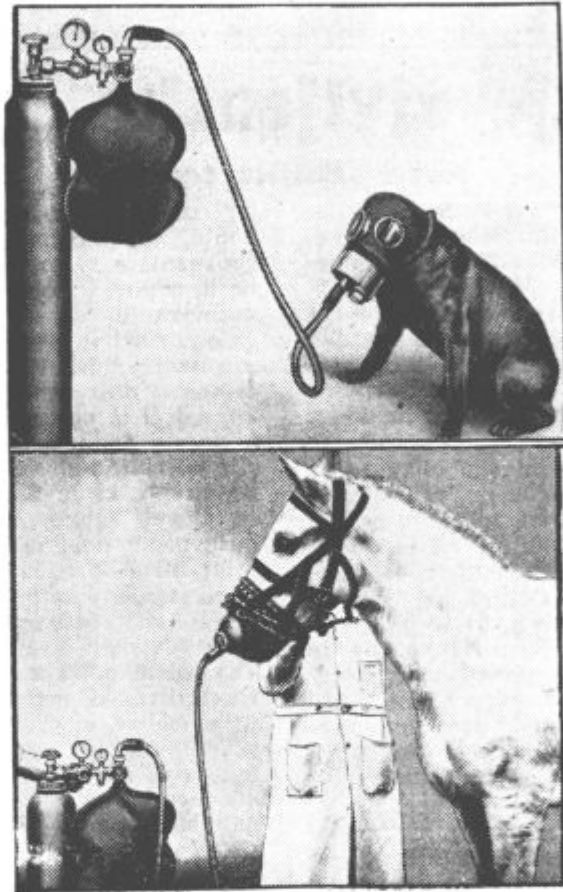
Raznožnost

Ali se dajo zravovati krive noge pri otroku? Da. Če je dete mlado, ne nad 2 ali 3 leta, je najvažnejše, da počiva, da ne hodi. Zgolj počitek v pravilni vodoravni legi more naravnati šibke nožice, ki morajo hkrati poapneti, s tem da dete uživa enega številnih poapnjujočih lekov: solčenje, obsevanje z ultravijoličnimi žarki, prehrana bogata s kalcijem, dajati je treba mleko, ki ga nadzira kemična analiza, možgane, ribe itd. Pri čisto mladem bitju se bo to zdravljenje za trdno obneslo. Pri bolj odraslem se lahko poskusi ves ta način. A kadar ne uspe, bo treba kirurško poseči vmes, da se naravnajo kosti. Ob neuspehu je treba otroka, tudi če je še jako mlad, pokazati zdravniku, ki bo izvajal razne preiskušnje: radiografijo, preiskavo krvi.

NAJSTAREJŠI ČASOPIS

To je po vsej priliki francosko pisani tednik »Gazette de Hollande« v Haagu, ki na svoji naslovni strani nosi ustanovno letnico 1647. Dvesto osemdešet tri leta — to je za novine znatna starost. Vendar je moral list večkrat prekiniti svoje delo, ker beležijo

komaj malo tri tisoč števil. — Še starši pa je službeni dnevnik »Petites Affiches«, ki nosi pod naslovom te besede: »ustanovljen leta 1612., izhaja brez prastanka odtlej in objavlja zakonite razglasec, Lepa starost: 319 let!

Na živalih, ki opravljajo svojo službo v rudnikih, so za lažje dihanje uvedli posebne maske s kisikom

»ŽIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Knafljova ul. 5. Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Izdaja z. konzorcij Adolf Ribnikar. — Urejuje Ivan Podržaj. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani

novi filozofije in naklada je visoko narasla. Zbirke Maupassantovih povesti, imenovane po prvi povesti »Debeluška«, so prodali na leto samo 15.000 izvodov. Ko so jo prekrstili v »Ljubezen in druge prigode«, je šla v 37.000 izvodih na svitlo. Izdajatelj je spoznal, da je ta knjiga dobra »molznica«. Dal ji je naslov »Zrtev francoske prostitutke« in zdaj gre v 50.000 izvodih na leto. Tako »pomlajevanje klasikov« je za naš okus malce čudno. Toda Američan si zaradi tega ne dela skrbi. Naslov je najmanj; če gre isti spis brez vsakršne izpremembe, razen v naslovu, namesto v 5000 izvodih v 50.000 izvodih med ljudstvo, kdo bi se obotavljal? Ena in ista povest je imela v »Little Blue Books« že kopico naslovov, pa še vedno izpreminja svojo »glavo«. Med raznimi knjižnimi »bolniki« je tudi vrsta takih ki pridejo po brezuspešnih pomlajevalnih poizkusih v »mrtvašnico«. Nekateri trpi izdajatelj samo radi tega, ker jih sam čista. Kot dober trgovec pa skrbi, da je takih kolikor možo malo.

Kako E. Haldeman Julius odloča o tem, je-li rokopis primeren za njegovo zbirko? Predstavi si dvajset raznih individvij iz vseh mogočih družabnih vrst: profesorja, dijaka, delavca, učitelja, strojepisko, zdravnika, natakarja, potepuha itd. Nato se zvrži v duševnost vsakega izmed njih in napravi piko, če misli, da bi le-ta kupil dotičen spis. Če je med 25. točkami vsaj 15 pik, se izdajatelj odloči za nov prirastek, če je manj, je uspeh dvomljiv in se predmet še proučuje, oziroma odloči. Avtor sprejetega rokopisa prejme honorar takoj, ko se zadeva odloči, ne glede na to, kdaj neki bo knjiga izšla.

Zelo poučno je tudi poglavje o reklamah. Haldeman Julius je izdal ogromno za reklamo po listih; pri tem ni bil ni malo sramežljiv in je ponujal knjige prav tako, kakor drug podjetnik svojo vrsto mila ali paste za zobe. Njegov uspeh je, kajpada, mogoč samo v Ameriki, kjer gre vse na veliko in kjer so splošne razmere ugodne tudi za založniškega Napoleona. V srednji Evropi zaznamuje največji uspeh Reclamova »Universalbibliothek«, toda kaj je ta nekoč tudi pri nas sila razširjena knjižnica v primeri z »Little Blue Books«? Kaj so njeni stotisoči v primeri s sto milijoni? Toda — Haldemanov uspeh je kakor smo že rekli, v vsem človeštvu edinstven in zato tudi kot kulturno dejanje (čeprav izhaja iz čisto poslovnih interesov) za vsakogar zanimiv.

Dr. Petauer

Nevarnost vitaminov

Ze delj časa prihajajo v promet razna živila in nasladila, pri katerih posebno poudarjajo bogastvo na vitaminih ter jih zaradi tega priporočajo kot vsakdanja prehranila. Ta propaganda zbuja potem v ljudstvu sodbo, da je naša vsakdanja hrana potrebna nekih dopolnil, ki jih morejo dati samo vitamini in posledica tega naziranja je, da ljudje kupujejo dotične vitaminske preparate.

Nedavno se je glede na močne tendence reklamne propagande za vitaminske sestala »Komisija za izdajo avstrijske prehranbene knjige« ter je s sodelovanjem strokovnjakov obravnavala problem vitaminskih izdelkov. Pri tem je ugotovila, da je popolnoma pravilno znanstveno naziranje, da so vitamini človeku neobhodno potrebni. Toda mešana hrana, kakor jo pri nas uživamo dan na dan, vsebuje te vitamine že v dovoljni meri. Sirovo sadje, sveža povrtnina in žrni kruh imajo v sebi čisto dovolj vitaminov.

Iz tega razloga je odveč, da se povprečno zdrav človek še posebej zalaga z vitaminskimi preparati. Dkazano je celo, da nadpovprečna vitaminska hrana močno škoduje človeškemu organizmu. Eden najobičajnejših vitaminov, edini, ki se lahko razpečava kot preparat, izziva pri nezmernem zauživanju celo obolenja obisti in žila ter pospešuje povapnenje žil. Zato je poudarek v vitaminski hrani potreben samo tam, kjer vodi pomanjkljiva hrana do želodčnih bolezni ali pa, kjer vitaminska hrana povzroča druga obolenja (rahitido, skorbut itd.).

Telepatija ali naključje

V Londonu je umrl zadnji preostalec iz oblege Luckova, ki spada med najburnejše dogodke spahijske vojne v Indiji l. 1857. Ta metuzalem se imenuje Bruere, kakor svoje dni dubrovniški francoski konzul, čigar sin je postal hrvaški pisatelj... Charles Bruere je rad pravil o junaštvu čet, ki jih je strašni Nana Sahib oblegal cele mesece. Med grajskim prebivalstvom je bila slaboumna Angležinja. Neki dan je dirkala po mestu, kričeč: »Ze gredo, ze gredo!« — »Kdo pa?« — »Angleži. Vojaško godbo slišim. Koračnico svirajo...« In pričela je droboleti napev. Seveda se ni nihče zmenil za njo. Pa vendar je v tem trenutku igrala vojaška godba, več desetoric kilometrov daleč od Luckova. Ta vojska je prihajala na pomoč pod zapovedništvom generala Colina Campbella, ki je dospel v pospešenih prehodih ter otel mesto 15. marca 1858.

Divji konji v Evropi

Poslednji divji konji živé še na Westfal-skem v Nemčiji. Leto in dan so prepuščeni sami sebi. Po jelševju prihajajo žrebeta na svet. Takoj po prvem dnevu svojega pozemskega ihabovanja spremljajo krdele pod raz-

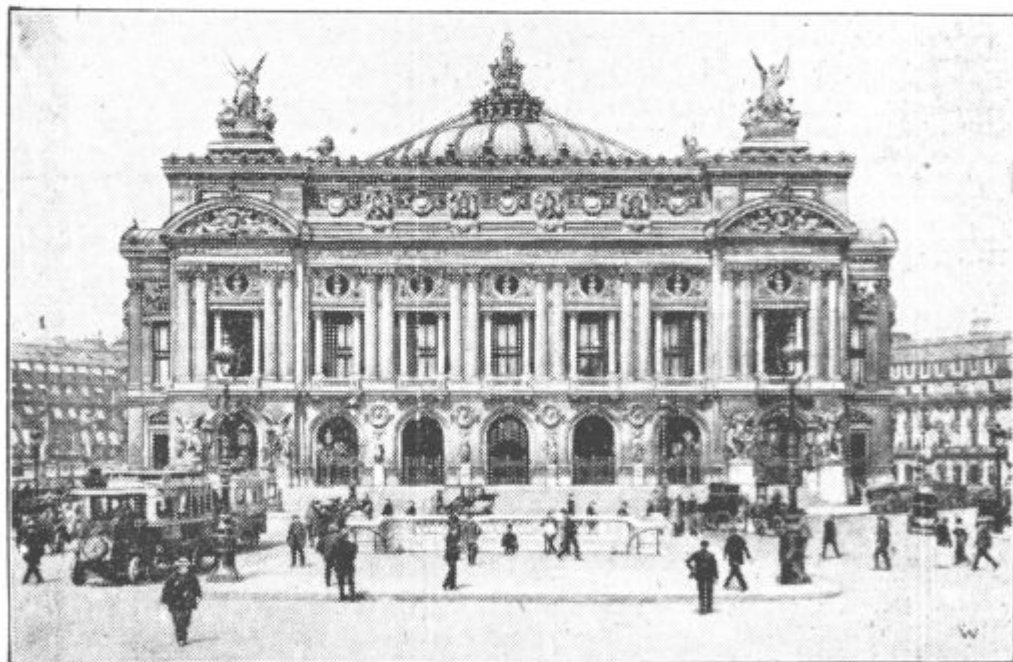
nim nadzorstvom svoje matere kopitarica. Creda se baje potika onod že dokaj let. Danes šteje samo še sto dvajset repov. Ti vrli konjički niso imeli nikdar krova nad glavo. Vsako leto se priredi v majniku ljudska veselica, po kateri gredo lovci v jelševje, da ujamejo nekaj jarih žrebcev, ki se potlej prodajo na dražbi. Krog se čim dalje bolj stiska okoli tropa, ki pod vodstvom svojega vodnika zaman skuša unesti pete preganjalcem. Zrebček ali »cijzek«, kakor pravijo Stajerci, brea z vsemi štirimi, a nazadnje dobi povodec in se mora učiti vožnje.

Rešitev nagradne naloge v št. 18

Redar je opazil, da je imel avtomobil spredaj številko, ki se ni ujemala s številko na zadnjem delu avtomobila. — Presjeli smo izredno veliko število rešitev, toda žreb je določil za nagrado naslednje tri: Pavel Kunstelj, Dubrovnik; Slavko Umek, Remšnik in Anton Kos, Kragujevac.

Nagradna naloga za naše naročnike

V francoski operi v Parizu so se vršile prejšnje čase po enkrat na mesec veslike ljudske predstave. Vstopnina je znašala za vse prostore 50 centimov. Za umetnost vneto ljudstvo francoske prestolnice je prišlo deloma že prejšnji večer pred opero. Vsak je prinesel s seboj kak stolček in prenočil na njem, kajti vsak je hotel dobiti dober prostor. Cez dan je množica še narastla. Pol ure pred predstavo je prišel vratar, ki je stanoval v bližini gledališča. V roki je imel ključ, s katerim je odprl glavni vhod.

Uboge umetnike, ki se zbirajo z vsega sveta v Parizu, je to zelo jezilo, ker niso imeli ne časa in ne volje, da bi se s komolci prerili do vhoda in prisostvovali predstavi za par centimov. Zato so se zelo začudili tovariši, ko je neki mladi siromašni umetnik izjavil, da bo prisostvoval prihodnji ljudski predstavi in je stavil, da bo eden od prvih v operi, čeprav bo prišel le par minut pred vratarjem. In v resnici se mu je posrečilo, da je prišel do glavnega vhoda.

Kako?

Na to vprašanje je treba odgovoriti najkasneje (dopisnica za 50 par) do 13. junija. Za pravilno rešitev razpisujemo pet nagrad v obliki slovenske knjige.

ZVLEENDE

IN KNJIGA=7

Vsebina:

Naši zvesti služabniki
in zagrizeni sovražniki
Ivan Podržaj:
Infanterist škodlar
Politična razmejitev
današnje Rusije
Lokomotiva bodočnosti
Dr. H. Schlesinger:
Kdo ne sme piti kave
Najboljši odjemalec
Dr. V. Travner:
Stoletnica francoskega
Alžira (konec)
R. Hichens:
Krotilec kač
»In vendar se vrtil«
J. F. Milaček:
Lov na pumo
Osamosvojitve indske
žene
Ahimsa
Nesrečni zakoni
Kako ostanemo zdravi
in mladi
»Odtisi prstov« na
ukradenih dijamantih

MT.
23

Nesrečni zakoni

Zdravnica in psihologinja dr. Olga Knopf na Columbia univerzi v New Yorku podaja tu jasno sliko o vedno enakih vzrokih nesrečnih zakonov.

Harmonija zakona ima tri sovražnike, ki črpajo svojo dejansveno moč iz samih zakoncev: borba za prestiž, za prednostno stališče v zakonu in hiši, strah pred mnenjem drugih in sebičnost. Okoli teh treh činiteljev se grupira zakonsko življenje, zaradi njih narašča število ločitev, se dviga število nesrečnih zakonov.

Ko sta se mož in žena kretala po ostro omejenih popriščih, ko so roke žene vdale v domačem gospodarstvu in ko se je mož boril z gospodarskimi silami izven doma, tedaj ni stala borba za prestiž tako v ospredju kakor danes. Mož in žena izčrpata v gospodarskem boju duha in voljo in nudita temu sovražniku skladnosti čedalje več možnosti za razvoj.

Povsod čujemo danes geslo o »nezavisnosti v zakonu«. Posebno pri tistih ljudeh, ki niso niti najmanj neodvisni, kaiti jim je samo do tega, da se zdijo neodvisni, kar jih tudi dela radovedne, kakšen vtis napravljia njih življenje in nehanje na druge ljudi.

Če gre mož zvečer od doma in prebije polovico noči s tovariši pri igri in pijači, ne stori tega večinoma zaradi tega, ker ga posebno želja po pijači in igri, marveč zavoljo bojazni, da ne bi ga razkričali za mevžo. Če zahteva žena od moža, da ji posveča v javnosti več pozornosti, ali da ji za rojstni dan pokloni zapetnico, ji ni predvsem do viteštva, kakor tudi ne za lišp; o ne, — rada bi pokazala znanecm, da jo njen mož obožuje.

Sebičnost je temelj skoro vsakega ljubsumja. Ženski je všeč, če je mož nanjo ljubosumen, ker meni, da s tem pridobi na ugledu v očeh drugih ljudi. Utvarja si, da bo trpel mož že samo ob misli, da bi jo utegnil izgubiti, neznosne muke. V resnici pa moža ne muči toliko misel, da bi utegnil izgubiti ženo, kakor strah pred mnenjem drugih ljudi. Kaiti zakonec, čigar žena se igra z drugimi, ni na boljšem glasu. Njegov napuh se čuti prizadetega, če njegova žena poklanja svoje simpatije drugim moškim. Njegova lastna sebičnost je tisto, kar je prizadeto v tem primeru, ne pa ljubezen do njegove žene. In natančno tako je pri ženski. Že sama misel, da bi njen mož mogel ugajati kakšni drugi ženski, prizadene njen ponos.

Zakoncei flirtajo ne le zaradi tega, ker jih privlači ta ali ona oseba, bolj nego zakonski drug, marveč tudi zato, ker bi radi bili prosti in neodvisni in pa ker verjamejo, da majhna ljubimkanja dvigajo njih ceno. Včasih bi radi prepričali tovariša ali tovarišico, kako so poželjivi, včasih bi zopet radi ustrezili povelečavanju samega sebe. Često pa se konča nedolžno začeti flirt zelo res-

no. V mislih imam očarljivo žensko, ki je bila srečno omožena in je imela dete. Njena mlajša sestra je prihajala v hišo in odhajala iz hiše. Nekega dne me je ta gospa obiskala in mi povedala, da se je dala ločiti. Na moje začudeno vprašanje, kako je prišlo do tega, mi je odvrnila: »Njegova ljubezen do mene je popuščala. Zaljubil se je v mojo mlajšo sestro, ki mu je vračala ljubezen. Tedaj nisem več hotela stati med njim in njegovo srečo. Vrnila sem mu prostost, da jo bo mogel vzeti za ženo.«

Čisto na tistem sem zasledovala domačo dramo in sem kmalu mogla ugotoviti, da se je mlajša sestra moža kmalu nasitila. Izkazalo se je, da ga vobče nikoli ni resnično ljubila in da bi se rada ločila od nje. Čemu, čemu pa je uničila srečo svoje sestre, in ujeta njenega moža? Iz sebičnosti! Samo želja, da bi dokazala, da je privlačnejša od sestre, jo je imela, in ta sestra je bila mnogo inteligentnejša od nje in mnogo ljubeznejša.

Občutek manjvrednosti. Dekle je postalo ljubosumno na svojo starejšo sestro in jo je zavidovala. In zdaj so vsi nesrečni: mož, žena, sestra in otrok. Ampak koncu se niso mogli izogniti: kaiti tu je bila po sredi k vsemu odločena mlajša sestra, ki je z vsemi svojimi močmi težila no tem, da bi si pridobila prvenstveno stališče, zraven nie pa je bil za manjvrednostne komplekse te ženske sledi mož.

Nekoč sem videla primer ljubosumnosti, ki sem zadovoljna vedno, kadar se spomnim nani. To ljubosumje je delovalo kakor bumerang in le zadelo moža, ki je bil tako ljubosumen na svojo ženo, da ji je kratkotalo prepovedal zapustiti hišo, kadar ga ni bilo doma. Če je bil kdaj zdoma, je morala njegova žena tičati venomer doma, smela ni iti niti na najmanjši sprehod. Leta in leta je ta žena skrivala svojo lastno voljo in se vdajala ljubosumnim muham svojega moža. Slednjič je postala petdesetletnica. Mož je menil, da je zdaj dovolj vohunstva in nadziranja, kaiti petdesetletna ženska po njegovi sodbi ni mogla več biti zmeta moških občudovalcev. A kaj se je zgodilo? Žena, katere svoboda je bila leta in leta zatirana, je začela udariati nazaj — z orožjem lastnega moža. To je delala nezavedno, v notranji reakciji. V njej se je stvoril nekak bolesten strah. Bala se je sama stočiti iz hiše. Ta strah ni bil zaveden, marveč samo nezaveden, a velik. Že pri samih misli, da bi morala sama iz hiše, se jo je polotila tolika bolazen, da ni storila koraka niti v najbližje sosedstvo. Povsod in vedno jo je moral spremljati mož. Zdaj se je tega branil, kaiti postalo mu je vseeno, če je šla starejša dama sama ali ne.

Često je baie krivo domače nesloge sorodstvo: v resnici pa sta kriva tega sama

(Nadaljevanje na predzadnji strani)